

GÖTEBORGS UNIVERSITET

INST FÖR HISTORISKA STUDIER

”Vår vän och kamrat”

- De svenska marxist-leninisternas relation till tid och auktoritära
ledargestalter 1968-1972

Ivar Morgan

Termin: VT 2019

Kurs: HI2170, Historiskt självständigt arbete

Nivå: Masteruppsats

Handledare: Carl Holmberg

Examinator: Maria Sjöberg

Ticking away the moments that make up a dull day
Fritter and waste the hours in an offhand way.
Kicking around on a piece of ground in your home town
Waiting for someone or something to show you the way.¹

- "Time", *The dark side of the moon*, 1973

¹ Pink Floyd, *The Dark Side of the Moon* (Harvest Records 1973), Spår nummer 4 "Time", vers nummer 1.

Abstract:

Title: "Our Friend and Comrade" - The Swedish Marxist-Leninists Relation to Time and Authoritarian Leaders 1968-1972

Author: Ivar Morgan

Year: 2019

Level: Degree of Master (Two Years)

Departement: The Department of Historical Studies at the University of Gothenburg

Supervisor: PhD Carl Holmberg

Summery: This study deals with the Swedish Marxist-Leninists view on time and authoritarian leaders, in particular, Josef Stalin and Mao Tse-tung 1968-1972. In order to do that this study survey three different categories; criticism of the western society, utopia and the authoritarian leaders. By examining three marxist-leninist journals, *Gnistan*, *Clarté* and *Proletären*, a picture emerges in which the Swedish Marxist-Leninist Movement was skeptical to the western society, saw utopia in communistic countries such as China and Albania and had a positive view on Stalin and Mao. The different elements of the survey are then discussed in the light of the historian Reinhart Kosellecks ideas of historical time and the conclusion is that elements such as experience and expectation were linked to the Swedish Marxist-Leninists submission to authoritarian leaders and that these leaders embodied different strategies in which one could place oneself in time.

Key Words: 1968, Mao, Stalin, Marxism-Leninism, Authoritarian leaders, Communism, Revolution, Submission, Utopia, Sweden, Time

Innehållsförteckning:

Inledning	6
Syfte och frågeställning	11
Teori	13
Material och metod	15
Tidigare forskning	17
Disposition	21
Undersökning	22
Samhällskritiken del 1- Vietnam, polisbrutaliteten och staten	22
Samhällskritiken del 2- SAP, de svenska Marxist-leninisternas <i>bête noire</i>	26
Samhällskritiken del 3- Yttrandefrihet, (sken)demokrati och borgerlig indoktrinering.	31
Samhällskritiken del 4- Socialimperialisterna i Sovjetunionen	42
Utopi del 1- Kina, basen för världsrevolutionen	44
Utopi del 2 - Albanien, revolutionens klippfästning i Europa	49
Utopi del 3 - Glöm aldrig klasskampen	53
Auktoritära ledargestalter del 1- Stalin, vår vän och kamrat!	55
Auktoritära ledargestalter del 2- Mao Tse-Tungs tanke är solen som aldrig ska gå ned!	58
Slutsatser och diskussion	63
Sammanfattning	69
Källor	70
Signerade artiklar i <i>Clarté</i>	70
Osignerade artiklar i <i>Clarté</i>	70
Signerade artiklar i <i>Gnistan</i>	72
Osignerade artiklar i <i>Gnistan</i>	73
Signerade artiklar i <i>Proletären</i>	75
Osignerade artiklar i <i>Proletären</i>	75
Litteratur	77
Digitalt material	78
Lp-skivor	79

Inledning:

Få årtal är lika synonyma med sin *zeitgeist* som 1968. Det finns olika tolkningar om vad ”68” var, allt från en vänsterpolitisk guldålder till startskottet för en förtryckande vänsterpolitisk hegemoni i det västerländska tänkandet.² Vare sig man befinner sig till höger eller vänster i det politiska spektrat så är ”68” och dess efterdyningar ett viktigt orienteringsmärke i det historiska landskapet.³

Under detta år skakades världen. Till de mer ihågkomna händelserna hör mordet på medborgarrättsaktivisten Martin Luther King samt den amerikanska presidentkandidaten Robert Francis Kennedy.⁴ I Frankrike fylldes gatorna i majmånad av demonstranter under tumultartade former. Den 13 maj valde de stora franska fackföreningarna att gå ut i generalstrejk, vilket blev en utlösande faktor för studentrevolter över hela Europa då man tyckte att fransmännen lyckas förena de redan revolterande studenterna med arbetarna.⁵ Sovjetunionen invaderade under året Tjeckoslovakien vilket resulterade i att mellan 100 000 och 130 000 tjeckoslovaker hamnade på flykt. På tv-apparaterna kunde man följa invasionen och se hur tjeckoslovaker försökte stoppa pansarvagnarna med sina bara kroppar. I efterdyningarna kom ca 2700 människor som flyktingar till Sverige.⁶

USA hade länge bombat Vietnam, närmare bestämt sedan 1964, vilket väckte avsky såväl hos den radikala ungdomen som hos etablissemangen. Ett exempel är de s.k julbombningarna, 1972, efter vilka den dåvarande statsministern Olof Palme valde att likna USAs handlingar med andra historiska illdåd. Detta i sin tur ledde till att den diplomatiska relationen mellan Sverige och USA blev kylig.⁷ Palme hade länge fört en antiimperialistisk linje, 1968 sågs han i ett demonstrationståg sida vid sida med en nordvietnamesisk diplomat.⁸

² Wiklund, Martin, *Historia som domstol. Historisk värdering och retorisk argumentation kring ”68”*, (Nora: Nya Doxa AB 2012), Sid. 52.

³ Ibid, Sid. 49.

⁴ Bjereld, Ulf & Demker, Marie, *1968. När allt började*, (Stockholm: Hjalmarson & Högberg 2018), Sid. 11-12.

⁵ Bantigny, Ludivine, *1968. De grands soirs en petits matins*, (Paris: Éditions du seuil 2018), Sid. 16.

⁶ Thor Tureby, Malin, ”Svensk flyktingpolitik, tjeckiska och polsk-judiska flyktingar 1968–1972”, *Historisk Tidskrift*, 137:1 2017, Sid. 138.

⁷ Queckfeldt, Eva, ”Vietnamkriget i den svensk-amerikanska pressen”, *Historisk Tidskrift*, 124:4 2004. Sid. 929.

⁸ Bjereld, Ulf & Demker, Marie 2018, Sid. 12.

I Sverige har främst fyra händelser kommit att bli synonyma med 1968, eller kanske snarare 68-rörelsen. Den första av dessa är kårhusockupationen i Stockholm. I slutet av maj 1968, inspirerade av händelserna i Paris, ockuperade vänsterorienterade studenter sitt eget kårhus i protest mot dels utbildningsreformen UKAS samt den exkluderande byråkrati man ansåg fanns inom kårpolitiken. Man ansåg att alla föreningar av politisk karaktär inte var välkomna i studentpolitiken, utan enbart renodlade kåröreningar.⁹ Från vänsterhåll tyckte man att de s.k ”kårsbyråkraterna” inte företrädde studenterna utan snarare var hantlangare för staten.¹⁰

Den andra händelsen som ofta förknippas med 1968 är de kravaller som uppstod i samband med en Davis Cup-match i Båstad. Sveriges tennislandslag skulle spela mot apartheidlandet Rhodesia (idag Zimbabwe) vilket från vänsterhåll väckte protest och urartade i våldsamma kravaller. Man ansåg att idrott och politik inte längre kunde hållas isär och att tanken på att dessa skulle vara artskilda var ett uttryck för en borgerlig ideologi.¹¹

Ett internationellt exempel på att idrott och politik höll på att smälta samman är den Black Panther-hälsning Tommie Smith och John Carlos gjorde på prispallen under 1968 års olympiska spel.¹² Tvivel på idrotten inom vänstern var dock inte något nytt vid denna tid, redan 1931 hade proletärförfattaren Ivar Lo-Johansson gett ut en pamflettlignande skrift med namnet *Jag tvivlar på idrotten* i vilken han menar att idrotten framkallar det värsta i människan i form av nationalism, aggressivitet och fåfånga.¹³

Den tredje händelsen som ofta förknippas med 68-rörelsen i Sverige är den s.k almstriden vilken ägde rum 1971. Stockholms stadsfullmäktige och regeringen hade beslutat att bygga en ny tunnelbanestation vid Kungsträdgården och därmed att fälla ett antal almar vilket resulterade i en ockupation av platsen och sedermera sammandrabbningar mellan ockupanter och polis.¹⁴

Den fjärde händelsen som här får representera 68-rörelsen är Gruvstrejken 1969 där LKAB-anställda valde att gå ut i en storstrejk. Detta gav den revolutionsvänliga delen av den svenska

⁹ Bjereld, Ulf & Demker, Marie 2018, Sid. 148

¹⁰ Josefsson, Sven-Olof, *Året var 1968. Universitetskris och studentrevolt i Stockholm och Lund*, (Göteborg: Avhandlingar från Historiska institutionen i Göteborg 1996), Sid. 79.

¹¹ Bjereld, Ulf & Demker, Marie 2018, Sid. 136.

¹² Ibid, Sid. 142.

¹³ Ibid, Sid. 134.

¹⁴ Ibid, Sid. 36.

vänstern hopp om att arbetarklassen i Sverige inte var helt kuvad och att ”uppbrottets timma” snart skulle slå.¹⁵

Att definiera 1968 kan vara svårt då året representerar mycket mer än bara ett år. Det kanske snarare är relevant att tala om idealtypen ”68” vilken transcenderar tid. 68 är på många sätt en efterhandskonstruktion och själva begreppet kan ses som en katalysator för hela den vänstervåg som sköljde över världen under 1960 och 70-talen. T.ex. valde man generellt under mitten av 70-talet inte att ge 1968 någon särpräglad symbolisk betydelse.¹⁶

På samma sätt kan man säga att det blir svårt att tala om en 68-rörelse, och särskilt om en sådan som en homogen grupp med samma intressen. 1968 och åren som närmast följde var det ingen som talade om sig själv som ”68:are”, man var snarare med i en organisation och löst knuten till de andra vänsterpolitiska rörelserna med vilka man stundtals samarbetade och stundtals hade meningsskiljaktigheter med. Det som löst i eftervärlden brukar kallas 68-vänstern bestod alltså av en mängd olika fraktioner. I dessa fanns bl.a FNL-sympatisörer, gröna-vågare, feminister, vänsterintellektuella, fraktioner ur den kristna vänstern, trotskister, stalinister, maoister, syndikalister osv. Ibland involverar man även den drogliberala hippierörelsen i begreppet.

Grovt generaliserat skulle man kunna dela in de grupper som sedermera kom att förknippas med ”68” i två olika fraktioner, den nya vänstern samt marxist-leninisterna.¹⁷ Den nya vänstern hade brutit med den regelrätta kommunismen vilken man såg som dogmatisk men behållit en skeptisk attityd gentemot socialdemokratin. Målet var att finna en tredje väg in i socialismen. Vidare kan man säga att de attityder som färgade den nya vänsterns samhällssyn var antikapitalistiska, antibyråkratiska och antiimperialistiska och att den hade sin högborg i universitetsmiljön¹⁸ Den nya vänstern var inte enbart en svensk företeelse, redan 1956 hade t.ex. tidskrifterna *Universities and left review* och *The new reasoner* skapats i Oxford samt Yorkshire vilka förde en ”nyvänstersk” debatt. Dessa två gick 1960 samman för att skapa den inflytelserika och fortfarande existerande tidskriften *New left review*.¹⁹

¹⁵ Wållgren, Ingrid, *Mao i Sverige. Den svenska maoismen 1963-1986*, (Stockholm: Dialogos 2017), Sid. 36.

¹⁶ Wiklund, Martin 2012, Sid. 53.

¹⁷ Ibid, Sid. 313. Se not 52.

¹⁸ Josefsson, Sven-Olof 1996, Sid. 11.

¹⁹ Shepherd, Andrée, ”Le Welfare State devant la nouvelle gauche”, *Revue française de science politique*, 32:4 1982, Sid. 730.

Den andra fraktionen, marxist-leninisterna, hade inte brutit med kommunismen. Man kritiserade den nya vänstern för att inte på en praktiskt nivå ha planer för den socialistiska statens införande och man såg därför sig själva som representanter för en socialism som var mer benägen att frammana en revolution. Den nya vänstern var i deras ögon något tafatt. Vidare fick marxist-leninismen något av en rennäsans under det sena 60-talet.²⁰

Det är den marxist-leninistiska fraktionen av vänstern som behandlas i denna uppsats. Uppsatsens fokus rör sig runt dessas förhållande till tid och auktoritära ledargestalter. Auktoritet betyder enligt Svenska akademins ordlista ”[en] person med anseende för vederhäftighet” eller ” [en] person med makt och myndighet”.²¹ Auktoritet har alltså i grunden ingen negativ klang, en lärare kan t.ex. vara vederhäftig och härvidlag en auktoritet för sina elever. I denna studie är begreppet auktoritär, vars betydelse enligt Svenska akademins ordlista får en negativare klang, nämligen; ”[något eller någon är] maktfullkomlig, egenmäktig; diktatorisk”, mer intressant.²²

1968 stod socialdemokraterna på kulmen av sin politiska makt, i valet fick man hela 50% av rösterna och bildade härmed egen majoritet i riksdagens andra kammare för första gången sedan andra världskriget. Samtidigt rådde en tid av högkonjunktur i västvärlden och den svenska folkhemsmodellen vann internationell ryktbarhet.²³ Runt västvärlden rådde revolutionära strömningar och gamla auktoriteter, så som kyrkan och normer kring köns och familjerollerna, såväl som nya, t.ex. den parlamentariska demokratin, kritiserades kraftigt av unga. Inom de marxist-leninistiska kretsarna motsatte man sig och kritiserade de flesta auktoriteter samtidigt som man totalt underkastade sig den marxist-leninistiska ideologin och dess förgrundsgestalter.²⁴ Det dialektiska förhållandet total skepsis mot auktoritära institutioner *vis-à-vis* okritisk underkastelse under auktoritära ideologier och förgrundsgestalter är denna uppsats tema.

För att kunna göra detta ska de svenska marxist-leninisternas förhållande till tiden undersökas. Under 1980-talet kunde man genom sin transistor höra strofen ”Every minute of the future is a memory of the past”.²⁵ Denna textrad manifesterar denna uppsats syn på tiden, d.v.s. ett växelspel

²⁰ Wiklund, Martin 2012, Sid. 61.

²¹ ”Auktoritet”, Svenska akademins ordlista, <https://svenska.se/saol/?id=0121263&pz=7> [Hämtad 15/2-2019 kl. 15:42].

²² ”Auktoritär”, Svenska akademins ordlista, <https://svenska.se/saol/?id=0121373&pz=7> [Hämtad 15/2-2019 kl. 15:49.]

²³ Bjereld, Ulf & Demker, Marie 2018, Sid. 12-13.

²⁴ Wällgren, Ingrid 2017, Sid. 160.

²⁵ Laibach, *Opus Dei* (Mute 1987), Spår nummer 1 "Leben heißt Leben", vers nummer 3.

mellan dåtid och framtid. Det är lätt att idag döma och raljera med den vurm som åren runt 1970 fanns kring auktoritära ledargestalter. I forskningsuppgiften skulle dock detta manifesteras sig som anakronistiskt översitteri. Precis som historikern Nils Edling gör ämnar denna uppsats arbeta efter devisen ”det är inte de som är dumma” vilken enligt honom implicerar ”en uppfordran att ta de historiska aktörernas självförståelse och framtidsbedömningar på allvar, att ge dem ordentligt utrymme i analysen”, med andra ord består historien av, för att låna en formulering av den tyske historikern Reinhart Koselleck, ”föregången framtid” och ”det gäller att hålla den historiska framställningen öppen för de icke-realiserade alternativen, för de av samtiden hyllade lösningarna som senare förlorat sin aktualitet”.²⁶ De historiska aktörernas tidsuppfattningen blir för vårt vidkommande ett led genom vilket man kan härleda fascinationen för de auktoritära ledargestalterna och den kommer, med hjälp av Kosellecks idéer om tid, användas i denna uppsats.

Vi lever idag i ett samhälle i vilket arvet från ”68” är levande. Inte minst brukar man tala om en vänstervåg där de ungdomar som var med och revolterade sedermera blev äldre och fick prominenta positioner i samhället, inte minst inom media. År 1983 påpekades att ca 55% av alla journalister anställda på statlig radio och television sympatiserade med Vänsterpartiet kommunisterna och ca 22% med Socialdemokratiska arbetarpartiet.²⁷ Från högerhåll har man länge, både nationellt och internationellt, kritiserat den vänsterpolitiska hegemoni man tycker sig uppleva inom media och kultur. Så sent som nyåret 2002 gick den dåvarande danske liberalkonservative statsministern Anders Fogh Rasmussen i bräschen för att högern skulle införa en ”kulturkamp” mot ”68-tänkande”.²⁸

Litteraturvetaren Anders Öhman ser tillbaka på universitetsmiljön i 1968:s svallvågor och förvånas av den intellektuella nyfikenhet som utkristalliserade sig bland ungdomen under seminarium vilken rimmade illa med den dogmatism han menar att samma ungdomar producerade i text.²⁹ Just dogmatismen är något som kan vara värt att ta upp då denna tycks vara ett förhållningssätt som ideligen dyker upp i det historiska landskapet, och inte minst i vår egen samtid.

Den dogmatism, och i förlängningen den kraft vilken auktoritära ideologier, chauvinistiska idéströmmar och enkla populistiska budskap har fått, som man idag möts av när man öppnar en dagstidning vittnar om att dessa tendenser även frodas idag. I Brasilien blev 2018 den högerextreme

²⁶ Edling, Nils, *Det fosterländska hemmet. Egnahemspolitik, småbruk och hemideologi kring sekelskiftet 1900*, (Stockholm: Carlssons Bokförlag 1996), Sid. 13.

²⁷ Wiklund, Martin 2012, Sid. 75.

²⁸ Ibid, Sid. 52.

²⁹ Öhman, Anders, ”Upstairs-Downstairs 68 & litteraturvetenskapen”, *Tvärsnitt* 15:2 1993, Sid. 74.

politikern Jair Bolsonaro president då han vunnit valet med ca 55% av rösterna.³⁰ Bolsonaro hyllar den militärkupp som genomfördes i Brasilien 1964 vilken iscensatte ett skräckvälde i vilket tortyr och avrättningar var vanliga.³¹ I Ungern möts man av liknande tendenser. Premiärministern Viktor Orbán har fått kritik av FN:s människorättskommitté då han driver häxjakt på minoriteter och med statligt finansierade medel gör sig skyldig till hatbrott.³²

Listan kan göras lång, men dessa stickprov visar att auktoritära idéer fortfarande vinner inflytande i världspolitiken. Även inrikes syns tendenser på de auktoritära krafternas lockelse, inte mist om man tänker på att nynazistiska organisationer manifesterar på gator och torg samtidigt som ungdomar frivilligt åker till Syrien för att ställa sig i IS:s led. T.ex. genomfördes första maj 2019 nynazistiska manifestationer i Kungälv och Ludvika vilka urartade i sammandrabbningar mellan nazister, polis och motdemonstranter.³³

Syfte och frågeställning

Den renässans den auktoritära strömningen fick i det västerländska tänkandet i slutet av 1960-talet är intressant på många plan. Det ekonomiska uppsvinget och brottet mot traditionella auktoriteter som ägde rum kan ses som grunden för det samhälle vi har idag. Arvet efter "68" har alltså in i modern tid genomslagskraft vilket gör att studiet av det tänkande och de rörelser som förkroppsligade "68" är relevant. Vidare är studiet av underkastelse under auktoritära rörelser av intresse, inte minst i vår egen tid. De auktoritära tendenser vi ser i världen idag har förstås andra politiska förtecken än de som var rådande under det sena 60-talets vänstervåg. Studiet av de svenska marxist-leninisternas förhållande till auktoritära ledare är dock intressant då det belyser tendenser

³⁰ Faiola, Anthony & Lopes, Marina, "Bolsonaro wins Brazilian presidency", *The Washington Post*, Publicerad digitalt 28/10-2018, https://www.washingtonpost.com/world/the_americas/brazilians-go-the-polls-with-far-right-jair-bolsonaro-as-front-runner/2018/10/28/880dd53c-d6dd-11e8-8384-bcc5492fef49_story.html?noredirect=on&utm_term=.9d635ace6eb5 [hämtad 17/4-2019 kl. 12.12]

³¹ Brandão Jönsson, Henrik, "Videon visar Bolsonaro inte står bakom demokratins principer", *Dagens nyheter*, Publicerad digitalt 4/1-2019, <https://www.dn.se/nyheter/varlden/henrik-brandao-jonsson-videon-visar-bolsonaro-inte-star-bakom-demokratins-principer/> [hämtad 17/4-2019 12.18]

³² Tidningarnas telegrambyrå, "Ungern kritiserar av FN:s människorättsorgan", *SVT*, Publicerad digitalt 5/4-2018, <https://www.svt.se/nyheter/utrikes/ungern-kritiserar-av-fn-s-manniskorattsorgan> [hämtad 17/4-2019 12.44]

³³ Ejefalk, Mathilda, "Polisen utreder brott efter nazistdemonstrationen i Kungälv", *Dagens Nyheter*, Publicerad digitalt 2/5-2019, <https://www.dn.se/nyheter/sverige/polisen-utreder-brott-efter-nazistdemonstrationen-i-kungalv/> [hämtad 2/5-2019 13.17]

vilka ännu gör sig gällande. Må så vara att de svenska marxist-leninisterna verkade i en annan tid och ett annat samhälleligt klimat, men vad denna studie hoppas kunna visa är varför auktoritära krafter vinner inflytande. Studien syftar inte till att på en universell nivå förklara alla auktoritära krafter framgång och inte heller att konstruera några allomfattande lagar angående underkastelse. Vad den syftar till att göra är att genom exemplet de svenska marxist-leninisterna förklara denna rörelses fascination för auktoritära ledare och härvidlag, i denna specifika kontext, bidra med en pusselbit till forskningen om varför auktoritära krafter genom historien vunnit inflytande.

Studiens övergripande syfte blir således att skärskåda underkastelsen under auktoritära ledargestalter via exemplet de svenska marxist-leninisterna åren runt 1970. Detta görs med förhoppningen att problematisera och utveckla det sätt på vilket man ser på underkastelse under auktoritära rörelser. En hypotes som ligger till grund för studiens frågor är att auktoritära ledargestalter kan ses som verktyg vilka hjälper människor att förhålla sig till tid då denna är komplex. Emedan tid är ett viktigt tema i denna uppsats kommer de auktoritära ledargestalterna diskuteras i ljuset av Kosellecks tankar om historisk tid vilka presenteras i nästa del. Studiens frågor lyder:

1. Hur förhöll sig de svenska marxist-leninisterna till tid, d.v.s. hur uppfattade man dåtid/framtid?
2. Hur förhöll sig de svenska marxist-leninisterna till det svenska samhället och till Sovjetunionen?
3. Hur förhöll sig de svenska marxist-leninisterna till kommunistiska länder som Kina och Albanien?
4. Varför var auktoritära ledargestalter som Mao och Stalin lockande för de svenska marxist-leninisterna?

Teori

Fascinationen för auktoritära ledargestalter kan analyseras på många sätt. Den tyske sociologen Max Weber väljer t.ex. att tala om en karismatisk auktoritet i vilken ledaren ses som någon med ett gudomligt ursprung och därför som en naturlig ledargestalt.³⁴ Denna studie har dock valt en annan teori då källorna sällan talar om ledargestalterna per se och det härmed blir svårt att spåra deras karisma eller deras ”gudomliga ursprung”, även om saker som dessa stundtals syns i materialet.

Den tyske psykoanalytikern Erich Fromm har även han undersökt underkastelse. Hans tankar går i korthet ut på att moderniteten gjort att människan känner sig ensam och isolerad. Denna känsla av isolering gör i sin tur att människan gärna underkastar sig auktoritära ledare och idéer då dessa skapar en känsla av gemenskap.³⁵ Fromms tankar är intressanta men inte vetenskapligt förankrade vilket gör att denna uppsats valt att använda sig av en annan teori.

Med utgångspunkt i de tidigare presenterade tankarna om tidsuppfattning som Edling har fört fram har denna studies teoretiska ramverk valt att ta utgångspunkt i Kosellecks idéer om historisk tid. Koselleck menar att det finns tre typer av tid. Den första av dessa kallar han ”den naturvetenskapliga tiden”. Denna har att göra med årstiders gilla gång och himlakropparnas rörelser. Den andra, ”den biologiska tiden”, har att göra med skapelse och död. Saker som en människas åldrande eller en byggnads bortvittring är bra exempel.³⁶ Den tredje typen av tid, ”den historiska tiden”, är den som här kommer användas.

Den historiska tiden är inte likt de andra två reell i den meningen att den upplevs som t.ex. en människas växt och åldrande, utan har snarare att göra med sättet på vilket hon uppfattar sig själv i tiden. Med andra ord det sätt hon förhåller sig till och tänker på tid. Man kan se det som ett slags meningsskapande. För att kunna urskilja den historiska tiden använder Koselleck två teoretiska verktyg vilka han kallar erfarenhetsrum och förväntningshorisont.³⁷

Det första av dessa verktyg kan förklaras som ett rum i vilket de erfarenheter en människa gjort samlas upp. Det är ett närvarande förflutet vars olika delar, d.v.s. de erfarenheter en specifik

³⁴ Weber, Max, *Ekonomi och Samhälle 1 Förståendesociologins grunder Sociologiska begrepp Sociologiska begrepp och definitioner. Ekonomi, samhällsordning och grupper; förståendesociologins grunder*, (Lund: Argos 1983), Sid. 166.

³⁵ Fromm, Erich, *Flykten från friheten*, (Stockholm: Natur och Kultur 1979), sid. 21.

³⁶ Koselleck, Reinhart, *Erfarenhet, tid och Historia. Om historiska tiders semantik*, (Uddevalla: Daidalos 2004), Sid. 23-25.

³⁷ Ibid, Sid. 170.

människa har gjort eller de erfarenheter som transcenderat tid och rum via generationers formande av varandra, ständigt kan plockas fram. Erfarenheterna är till sin natur inte kronologiska och skapar aldrig någon direkt uppdelning av de förflutna utan förhåller sig som en enhet. Man kan, som Koselleck gör via en metafor lånad av historikern Christian Meier, likna erfarenhetsrummet vid en tvättmaskins glaslucka genom vilken man kan se än det ena än det andra plagget snurra runt samtidigt som alla plaggen befinner sig som en helhet i maskinen.³⁸

Det andra teoretiska verktyget, förväntningshorisonten, kan, precis som ordet antyder, liknas med en horisont vilken människan blickar ut över. Förväntan har inte samma transcendentala karaktär som minnet när det gäller att röra sig i tid och rum. Framtiden är inte erfarbar på samma sätt som det förflutna och blir därför bunden till en viss gräns i vilken allt som är möjligt att veta om den kommande placeras. De två är alltså knutna till varandra, med Kosellecks ord; ”Det handlar, för att upprepa, inte om alternativa begrepp, utan de antyder olika modaliteter från vilka något sådant som historisk tid kan härledas”.³⁹

För att uttrycka sig enkelt, erfarenhetsrummet handlar om människans sätt att tänka på det förgångna medan förväntningshorisonten handlar om hennes sätt att tänka på framtiden. Dessa två binder samman dåtid och framtid i människans tidsuppfattning. Den historiska tiden är alltså ett förhållningssätt till tid i vilket den nutida människan omges av både det förflutna och det som komma skall.

Koselleck för fram tesen att:

Erfarenhet och förväntan är två kategorier som, genom att få det förflutna och framtiden att haka i varandra, är lämpade att tematisera historisk tid. Kategorierna är också lämpade att på den empiriska forskningens område spåra upp historisk tid, eftersom de, innehållsligt berikade, styr de konkreta aktörerna sociala eller politiska skeendet.⁴⁰

De teoretiska verktygen, eller kategorierna som Koselleck benämner dem som, är alltså lämpade för att förstå historiska skeenden, eller i alla fall de aktörer som är med i dessa. Denna uppsats kommer att använda sig av dessa två teoretiska verktyg i sin avslutande del då dessa kan hjälpa till att förklara de svenska marxist-leninisternas mentaliteter i en kontext som både tar utgång i deras erfarenheter och deras vision av framtiden. När denna uppsats i fortsättningen talar om ”relation till

³⁸ Koselleck, Reinhart 2004, Sid. 173.

³⁹ Ibid, Sid. 174.

⁴⁰ Ibid, Sid. 170.

tid” är det den historiska tiden och de historiska aktörernas relation till erfarenhetsrum och förväntningshorisont som avses.

En annan tanke Koselleck för fram är att människor i det äldre samhällets förväntningshorisont i högre grad var kopplad till deras erfarenhetsrum än för människor i modern tid där förändring snarare är förväntad. Med andra ord förväntade man sig förr att saker skulle bestå medan man i moderniteten snarare förväntar sig att saker ska förändras.⁴¹

Begreppet revolutions utveckling beskriver detta. Revolutionen syftade under den tidigmoderna tiden till att något återkom, man gick med andra ord tillbaka till något ursprungligt. Thomas Hobbes beskrev t.ex. den revolution han såg 1640-1660 i sitt eget land på detta sätt. 1789, i samband med den franska revolutionen, skulle dock begreppet komma att omdanas och ett nytt erfarenhetsrum av vad en revolution innebar skapades för människan, vilket syftade till att revolution snarare har att göra med ett uppbrott från ett system till förmån för ett radikalt annorlunda och bättre. Begreppet förflyttades från naturen in i människors vardag.⁴²

Det blir härvidlag rimligt att anse att revolutionär verksamhet i modernare tider är starkt kopplade till förväntningshorisonten även om erfarenhetsrummet även är av betydelse.

Koselleck har blivit erkänd som en framstående begreppshistoriker, denna uppsats åberopar dock inte hans begreppshistoriska ingångar i någon högre grad utan snarare hans syn på tid.

Material och metod

Det material som används i denna uppsats består av tre marxist-leninistiska tidningar. 1968 har valts till startpunkt för denna studie då marxism-leninismen, vilket redan sagts i inledningen, fick en renässans i slutet av 1960-talet. Undersökningens stoppunkt har satts vid 1972 då en genomgång av fem års press anses vara tillräcklig för att skaffa sig en, i sammanhanget, klar överblick av de svenska marxist-leninisternas tankeverksamhet. De tidningar som i denna studie används är Svenska Clartéförbundets tidskrift *Clarté*, Kommunistiska Förbundet Marxist-Leninisternas

⁴¹ Nygaard, Bertel, "Revolution: Hvad, hvorfor og hvordan? Tanker om sociale revolutioner som begreb og undersøgelsesfelt", *Rubicon* 17:4 2010, Sid. 12.

⁴² Kosellek, Reinhart 2004, Sid. 92.

(KFML) tidning *Gnistan* samt Kommunistiska Förbundet Marxist-Leninsternas (revolutionärerna)s (KFML(r)) tidning *Proletären* och totalt har 158 nummer gått igenom.⁴³

Tidningarna liknar på många sätt varandra då de tar upp samma frågor men skiljer sig åt när det gäller omfång. De tidiga numren av *Clarté* hade i regel runt 60 sidor medan *Proletären* 1972, vilken då hade blivit en veckotidning, stundom endast hade 4 sidor.⁴⁴ *Gnistan* hade i regel runt 20-25 sidor.

Materialet ha valts ut då de fungerar som språkrör för marxist-leninistiska organisationer och kan i så motto anses vara kvarlevor av hur de svenska marxist-leninisterna under den aktuella perioden tänkte och den propaganda de publicerade. Det fanns förstås vid denna tid en uppsjö av marxist-leninistiska tidningar man skulle kunnat valt för en studie som denna men dessa tre valdes då omfånget ansågs vara lagom och eftersom att dessa tre förde en politisk linje vilken, trots att marxism-leninismen aldrig var särskilt stor i Sverige, satte prägel på samhällsklimatet.⁴⁵

I de flesta fallen är artiklarna osignerade då man menade att det var onödigt att ge Säpo information om vilka som var engagerade i rörelsen.⁴⁶ I denna uppsats referensapparat står artikelförfattarnas namn med i de fallen detta uppges.

Den metod denna undersökning använder för att svara på sina frågor kan beskrivas som en kvalitativ textanalys. Historikern John Tosh skriver om vikten av att en historiker ska kunna tolka sina källor på ett indirekt manér, alltså inte enbart läsa det som står konkret. En skrivande människa ger omedvetet indikationer om sina attityder, antaganden och livsmönster i sina texter. Ett bra sätt att bedriva historisk forskning är därför, enligt Tosh, att läsa sina källor med klart definierade frågor då detta hjälper historikern att se mönster i sina källor som annars kanske varit oupptäckta.⁴⁷

Denna studie har härvidlag rent metodologiskt genom sina frågor utformat tre olika teman genom vilka källorna lästs och framställningen av dessa i undersökningen gjorts. Dessa är; samhällskritik, utopi och auktoritära ledargestalter. Dessa tre passar även, vilket uppsatsens avslutande del visar, med det teoretiska ramverk om tid på vilket denna uppsats vilar.

Rent källkritiskt kan man fråga sig ehuru den bild som tonar fram i läsningen av de tre tidningarna kan ses som homogen då Det Svenska Clartéförbundet och KFML låg i fejd med KFML(r) som

⁴³ Det totala antalet borde vara 167 st men nummer 1-9 av *Gnistan* 1968 saknas i Göteborgs universitetsbiblioteks bestånd och har härvidlag inte varit möjliga att ha med i denna studie.

⁴⁴ Efter att *Proletären* blev en veckotidning hade 3 av 4 nummer i månaden 4 sidor och det fjärde 16 sidor.

⁴⁵ Wållgren, Ingrid, 2017, Sid. 12.

⁴⁶ "Framgångsrik kamp kräver marxist-leninistisk ledning", *Clarté* 42:7 1969, Sid. 3.

⁴⁷ Tosh, John, *Historisk teori och metod*, (Lund: Studentlitteratur AB 2011), Sid. 147 f.

hade brutit sig ur KFML. Här har den tematiska uppdelningen hjälpt till att lösa detta källkritiska problem då den kritik man från KFML(r)s sida riktade mot de andra två och vice versa inte i någon större utsträckning har att göra med varken den allmänna samhällskritiken, utopin eller förhållandet till de auktoritära ledargestalterna. Vad man egentligen var osams om var hur själva kampen mot kapitalismen skulle föras. I KFML(r) ansåg man, enligt första numret av *Proletären*, att Det Svenska Clartéförbundet och KFML hade fel då de trodde att man kunde omdana facken till kamporganisationer. KFML(r) menade att en sådan förändring skulle föra in byråkratiska och revisionistiska element i rörelsen.⁴⁸ Från Det Svenska Clartéförbundet och KFML:s sida menade man att KFML(r) förde en felaktig linje då de, enligt *Clartés* utsaga, inte stödde DFFG:s (de förenade FNL-fronterna) kamp mot imperialismen.⁴⁹ De riktar förstås även annan kritik mot varandra i materialet, men denna har med kampen, alltså vägen till socialismen, att göra, och inte med de tre teman denna studie kretsar kring.

Det blir alltså relevant att se de tre organisationerna och deras tidningar som en homogen grupp, i alla fall i frågor om samhällskritik, utopi och auktoritära ledargestalter.

Man skulle förstås även kunnat gå till väga på ett annat metodologiskt sätt och intervjua nu levande människor som varit medlemmar av den svenska marxist-leninistiska rörelsen under den aktuella tidsperioden. I en sådan muntlig kontext är det dock vanligt att minnena förskönas och härvidlag blir mindre trovärdiga.⁵⁰ Tidningarna ses således som bättre lämpade för en studie så som denna då de är kvarlevor. Dessa skulle förstås ha kunnat kompletteras med muntliga källor. Om så hade varit fallet hade dock en helt annan metodologisk infallsvinkel varit påkallad.

Tidigare forskning

Denna uppsats är långt ifrån ensam om att intressera sig för den roll ikoniska gestalter som Mao och Stalin spelat för delar av den västerländska vänstern under den brytpunkt i historien som ofta refereras till som "68". Både nationellt och internationellt har studier gjorts i syfte att förstå tjusningen auktoritära symboler utgjort för människor i väst.

⁴⁸ "Clarté (m-l)", *Proletären* 1:1 1970, Sid. 3.

⁴⁹ "Försvara fronterna", *Clarté* 44:1 1971, Sid. 13.

⁵⁰ Raphaël, Freddy, "Le travail de la mémoire et les limites de l'histoire orale", *Annales* 35:1 1980, Sid. 135.

Ett av dessa bidrag är gjort av den ungersk-amerikanske sociologen Paul Hollender i sin studie *Political pilgrims. Western intellectuals in search of the good society*. Denna tar sig an den politiska turismen till kommunistiska länder från ca 1930 till senare delen av 1970-talet. Bokens övergripande syfte är att svara på frågan varför de västerländska intellektuella, vilka för de mesta förde sig på ett kritiskt manér gentemot sin omgivning, var lockade av diktaturer.⁵¹

Hollender framhåller hur fascinationen för öst inte är något nytt för västvärlden då redan Voltaire beskrev Kina som det bästa samhället på jorden. Vidare kunde man på 1800-talet se på öst som ett exempel på en mer autentisk värld vilken gått förlorad genom den gryende industrialiseringen.⁵²

Hollender är långt ifrån ensam om detta iakttagande, den prisbelönta författaren Robert Macfarlane beskriver, dock inte i någon vetenskaplig studie, på liknande sätt hur öst under 1800-talet sågs som ett spirituellt renare alternativ till västvärlden.⁵³ Även litteraturvetaren Edward W. Said har tecknat bilden av att västerlandets syn av den s.k. Orienten, vilken grundar sig på antaganden som t.ex. att Orienten är bisarr eller ren, bygger på olika *idées reçues* vilka hjälpt till att ge västerlandet en hegemonisk position i världsordningen.⁵⁴

Hollender tar i sin studie inte avstamp i särskilda politiska organisationer eller partier utan laborerar snarare med begreppet ”den intellektuelle” vars representanter man kan hitta i hela västvärlden, t.ex. i Sverige.⁵⁵ Den intellektuelle är i denna kontext någon som ser som sin uppgift att bringa förståelse till världen men på samma gång gestalta denna förståelse. Denne lever på förmedling av förståelse, alltså genom intellektuellt arbete och behöver således inte arbeta i rent materiell mening, d.v.s genom att tillverka något för att få bröd på bordet.⁵⁶ Vidare krävs ett visst mått av kritik mot det egna samhället för att den intellektuelle skall kunna utföra sina arbetsuppgifter vilket förkroppsligas i yttrandefriheten som härvidlag blir en infrastruktur för att tillskansa sig makt.⁵⁷

⁵¹ Hollender, Paul, *Political pilgrims. Western intellectuals in search of the good society*, (New Brunswick: Transaction Publishers New Brunswick (U.S.A.) and London (U.K.) 2014), Sid. 5.

⁵² Ibid, Sid. 33 ff.

⁵³ Macfarlane, Robert, *Mountains of the mind: Adventures in reaching the summit*, (New York: Vintage Books 2003), Sid. 269.

⁵⁴ Said, Edward W., *Orientalism*, (Stockholm: Ordfront 2004), Sid. 213.

⁵⁵ Ett ofta förekommande studieobjekt är den svenske intellektuelle Jan Myrdal, se t.ex. Hollender, Paul 2014 Sid. 180, 275 eller 311.

⁵⁶ Hollender, Paul 2014, Sid. 41 ff.

⁵⁷ Ibid, Sid. 52.

En annan aspekt Hollender kopplar samman med den intellektuelle är vad vi skulle kunna kalla "arvsyndan" i vilken den intellektuelle är medveten om den västerländska imperialismens brott och att denne själv är en del av detta system. Kanske främst hos Jean-Paul Sartre kan man, enligt Hollender, se tendenser på ett sådant tänkande då han menar att den intellektuelle är skyldig och föraktlig så länge denne betar sig som en intellektuell och inte via engagemang iscensätter konkret politisk handling.⁵⁸

Dessa intellektuella utgör alltså Hollenders studieobjekt och det material han främst åberopar är de reseskildringar dessa skrivit under resor till de kommunistiska diktaturerna Sovjetunionen, Cuba, Albanien och Kina.

På vilket sätt förklarar då Hollender den fascination västerländska intellektuella hade för diktaturer? För det första hade fascinationen att göra med den roll intellektuella såg som sin egen, nämligen en kritisk kraft vars uppgift var att kritisera det egna samhället. Vidare hade det mått av *entzauberung*, för att tala med Weber, vilket intellektuella själva iscensatt i sin jakt på rationalitet, drabbat dem själva. Det var helt enkelt i moderniteten svårare att i det egna samhället ha några idealistiska mål än innan förtrollningen bröts. Sekulariseringen av samhället frantog många känslan av mål och mening och lämnade dem med existensiell ångest. Underkastelsen under auktoritära krafter blir här ett sätt att bli kvitt ångesten samtidigt som dessa erbjöd något att tro på.

En annan aspekt Hollender tar upp är överskottet av materiella ting, då människan inte längre måste kämpa för social trygghet lämnas ett tomrum och energin riktas mot något annat, t.ex. att kraftigare kritisera det egna samhället. Detta skedde under en tid då de västerländska samhällenas auktoritet minskade och kraftigare kritik därför kunde riktas mot dem.⁵⁹ Den sociala kritiken blir härvidlag en förlängning av sekulariseringen.⁶⁰

Hollenders studie skiljer sig från den här aktuella i några avseenden. Denna studie använder ett annat teoretiskt ramverk. Vidare skiljer sig det källmaterial Hollender använder från det här använda samtidigt som studieobjekten i denna studie är tydligare definierade medan Hollender ser den västerländske intellektuelle som en homogen grupp vilken finns i hela västerlandet.

En annan forskare som tagit sig an uppgiften att se på vänsterorienterade i västvärldens relationen till auktoritära ikoner, i det här fallet Mao Tse-tung, är idéhistorikern Ingrid Wällgren i hennes bok

⁵⁸ Hollander, Paul 2014, Sid. 62.

⁵⁹ Ibid, Sid. 401 ff.

⁶⁰ Ibid, Sid. 411.

Mao i Sverige. Den svenska maoismen 1963-1986, vilken, som titeln antyder, behandlar den svenska maoismens historia.⁶¹

Källmaterialet i denna studie är på många sätt likt det som här används då det i huvudsak utgörs av kinavänliga tidningar så som *Clarté* och *Gnistan*. En skillnad är dock att den här aktuella uppsatsen även använder *Proletären*.

På ett stringent sätt följer Wållgren den svenska maoismen genom decennierna för att komma fram till följande slutsatser i relation till lockelsen med Mao:

1. Efter Stalins död hade en brytning påbörjats mellan de svenska kommunisterna och Sovjetunionen vilket gjorde att man såg Mao som den som axlade manteln som den kommunistiska världens ledare.
2. Man kände solidaritet gentemot tredje världen och via protester mot Vietnamkriget vann man en viss reell styrka i sin politik.
3. Maoismen blev något man kunde tro på då det egna samhället sågs som korrupt. Kina var dessutom tredje världen och fick per automatik ens solidaritet.
4. Maos tänkande gick ut på att omskola folk vilket var ett faktum som tilltalade de svenska kommunisterna då det kinesiska proletariatet bestod av bönder vilka härvidlag inte sågs som så korrumpierande av moderniteten som västvärlden eller det fabriksorienterade Sovjetunionen.
5. De upproriska känslor den kinesiska kulturrevolutionen väckt tilltalade de svenska maoisterna då detta var en uppmaning att göra uppror mot alla auktoriteter med undantag Mao.
6. Nya sätt att arbeta med politisk aktivism gav en känsla av samhörighet vilken gjorde att en känsla av mening tillskansades.⁶²

Wållgren tar upp många intressanta aspekter och hennes studie liknar på många sätt denna. Det finns dock skillnader. I denna studie läggs större fokus på de auktoritära ledarna. Vidare används ett annat teoretiskt ramverk vilket i högre grad kopplar samman slutsatserna med tiden. En annan viktig aspekt är att denna studie även tar upp Stalin, vilken enbart tas upp i förbigående hos Wållgren. Tidsperioden är även i denna studie mer koncentrerad då Wållgren rör sig över hela den svenska maoismens historia.

⁶¹ Wållgren, Ingrid 2017, Sid. 12.

⁶² Ibid, Sid. 285 ff.

En annan forskare som har behandlat vänstern under den tid som är aktuell för denna studie är historikern Petter Bergner som i sin avhandling *Med historien som motståndare SKP/VPK/V och det kommunistiska arvet 1956-2006* undersöker det nuvarande Vänsterpartiets utveckling från ett kommunistiskt parti till ett demokratiskt socialistiskt parti. Avhandlingen handlar om uppgörelsen med det kommunistiska arvet mellan 1956-2006.⁶³

Bergner har förvisso inte samma studieobjekt som denna studie och behandlar en diametralt motsatt aspekt. Denna studie handlar om en grupp som gått igenom en radikaliseringsprocess medan Bergner snarare undersöker en grupp som syftar till att bli mer moderata. Det finns dock ett par aspekter i Bergners resultat som är av intresse för denna studie.

En sådan är att VPK under 60-talets mitt började driva en linje vilken syftade till att man skulle bli självständigt. De tidigare sympatierna med Sovjetunionen hade gjort att man försvarat oförsvarbara saker denna regim gjort vilket man insåg skadade partiets trovärdighet.⁶⁴

Vidare förs resonemanget fram att VPK:s omdaning handlar om en identitets(om)skapande process i vilken VPK ständigt försökt betona sin särart gentemot socialdemokratin genom att utmåla sig själva som arvtagarna till den svenska arbetarklassens kamp.⁶⁵

Bergners avhandling handlar alltså indirekt delvis om samma saker som denna studie då mycket av VPK:s nya linje handlar om relationen till Sovjetunionen och Socialdemokratin, alltså samhällskritik, vilket är samma tema som tas upp i denna studies undersöknings första del.

Disposition

Denna studie är uppdelad i tre delar. Den första behandlar den samhällskritik svenska marxist-leninister valde att rikta mot det västerländska samhället. I denna del tas även relationen till kulturen upp. Den andra behandlar den utopi svenska marxist-leninister såg i kommunismen men diskuterar även proletär konst och den socialistiska framtid man såg i Sverige. Den tredje delen behandlar det sätt på vilket man förhöll sig till auktoritära ledargestalter.

⁶³ Bergner, Petter, *Med historien som motståndare SKP/VPK/V och det kommunistiska arvet 1956-2006*, (Stockholm: Bokförlaget Atlas 2013), Sid. 8.

⁶⁴ Ibid, Sid. 430.

⁶⁵ Ibid, Sid. 439.

Undersökningen i dessa tre delar har främst en deskriptiv karaktär för att sedan i en avslutande del problematiseras och ställas i relation till uppsatsens teori samt den tidigare forskningen.

Undersökning:

Samhällskritiken del 1- Vietnam, polisbrutaliteten och staten

”Du talar om anpassning till samhället. Vilket samhälle? Ditt och Wallenbergs?”⁶⁶ Denna fråga ställdes av en student i det ockuperade kårhuset i Stockholm till Palme, vid denna tid, 1968, utbildningsminister. Frågan är talande för den misstro mot statsapparaten som fanns inom vänstern under denna tid, och i synnerhet hos marxist-leninisterna.

Undersökningens första dels uppgift är att syna det sätt på vilket man la fram sin samhällskritik, och vad det egentligen var man kritiserade.

En av Wållgrens slutsatser är att maoismen växte fram i nära relation till Vietnamrörelsen, med andra ord i en solidaritet med den s.k. tredje världen och i en anda i vilken antiimperialism och antiamerikanism var rådande.⁶⁷ I det källmaterial denna uppsats använder är denna koppling tydlig.

I en ledare från 1968 kan man läsa om en utställning Stockholms Clartésektion genomförde på sin bokhandel Oktober vilken handlade om polisbrutalitet från skotten i Ådalen till demonstrationerna mot kriget i Vietnam. I *Clarté* kan man läsa att den borgerliga pressen, med undantag av en liten notis i *Ny Dag*, teg om utställningen eftersom att den inträffade samtidigt som det fördes rättegångar mot ett åttital FNL-sympatiserande demonstranter vilka hotades med upp till fyra års fängelse. Polisen, vilken, berättas det, motarbetat och gripit demonstranter, ses här som hantlangare åt staten vilka inte skyr några medel för att slå ner grupperingar som hotar USA. Det framgår att man ser den svenska socialdemokratiska regeringen som nära bundsförvanter till USA, och härvidlag i förlängningen medskyldiga till brutaliteterna i Vietnam.⁶⁸

⁶⁶ Videoklipp, ”Olof Palme ger ett ironiskt svar till 68:a-vänstern under Kårhusockupationen”, Youtube, Publicerad 10/11-2014, https://www.youtube.com/watch?v=7_jZ7Dh59NU [hämtad 1/4-2019 kl. 12.56.]

⁶⁷ Wållgren, Ingrid 2017. Sid. 285.

⁶⁸ ”Skapa opinion för demonstrationsrätt!”, *Clarté* 41:1 1968, Sid. 2.

Vidare är det långt ifrån enbart SAP som beskylls för att flagga med imperialistisk flagg, även VPK och dess ledare Carl-Henrik Hermansson sägs föra en passiv politik i Vietnamfrågan och härmed ställa sig på SAP:s sida. VUF, vänstern ungdomsförbund, ses inte som riktigt lika opportunistiskt då det lönlöst försökt föra progressiv vietnampolitik men ständigt motarbetats vilket mynnat ut till att de med tiden blivit lika passiva som sitt moderparti. Även om Hermansson vid ett möte talade i revolutionära termer menar man att den politik han för är revisionistisk. Utläggningen avslutas med slutsatsen; ”snus är snus om än i gyllene dosor”.⁶⁹ Det är alltså, menar man, ingen revolutionär linje VPK har även om de gärna vill utge sig för att föra en sådan politik.

Polisvåldet är i källmaterialet ett ständigt återkommande tema. *Gnistan* rapporterar t.ex. 1968 hur två av fyra demonstranter som vid en demonstration pingstdagen 1966 slogs ner av polis får fängelse på grund av polisens osanna vittnesmål.⁷⁰

Ett annat exempel hittar man i en insändare i *Gnistan* som berättar hur två kamrater levde ett fridsamt liv i en lägenhet på Östra Hamngatan 28 i Göteborg då plötsligt två poliser kommit och brutit sig in i lägenheten med svepskället att de hade hört bråk. Incidenten utlöppte, berättas det, i att de två kamraterna var tvungna att flytta då polisen efter en stund inne i lägenheten beslutat sig för att den inte var brandsäker. Insändarförfattaren skriver hur denne nu är bostadslös och avslutar med orden ”brinna upp är förbjudet - frysa ihjäl tillåtet”.⁷¹

Vid ett annat tillfälle rapporterar *Gnistan* om hur studenter i Umeå hyresstrejkar mot en hyreshöjning på 8% deras bostadsbolag beslutat att införa. Den 4/2-1972 kl. 10.00 berättas det hur kronofogden infann sig och vräkningarna började. Studenterna skall dock ha barrikaderat alla dörrar och fönster vilket ledde till att kronofogden tillkallade polis vilka med hjälp av brandkåren bröt sig in i hyreshuset med motorsåg och skärbrännare för att sedan brutalt släpa ut studenterna som nu stod utan bostad. De lärdomar *Gnistan* anser att man skall ha med sig från ovan berättade episod är att statsapparaten, med instanser som domstol, kronofogde och polis, arbetar för att bostadsägare, alltså kapitalister, ska få mer pengar ungefär på samma sätt som arbetsdomstolen kämpar för att företagsägarna ska öka sitt kapital.⁷²

Ett annat fall rör en demonstration i vilken en FNL-aktivist utanför polishuset i Stockholm blir tagen i håret av en polis och fördd till isoleringscell då polisen hört aktivisten viska till sin kamrat att

⁶⁹ ”Opportunismen avslöjar sig inför Vietnamrörelsen”, *Clarté* 41:1 1968, Sid. 45 ff.

⁷⁰ ”Fyra civila vittnen bestred polisvittnenas fantasier”, *Gnistan* 2:10 1968, Sid. 12.

⁷¹ ”Är hemfridsbrott legalt när polisen begår det?”, *Gnistan* 2:10 1968, Sid. 14.

⁷² ”Ingen brandkår kan släcka vår gnista”, *Gnistan* 6:1 1972, Sid. 16.

de ska storma polishuset. Skribenten som skriver om denna händelse förfasar sig över att polisen får bekämpa demonstrationer på ett lagligt sätt och pekar på omöjligheten att polisen skulle kunna hört aktivisten viska då denne befann sig 10 meter från aktivisten i fråga.⁷³

Två månader senare tas fallet ännu en gång upp i *Gnistan*. I denna artikel framgår det att polisen som hört uppmaningen ”storma polishuset” heter Morgan Jansson. Här har dock avståndet ändats från tio till två meter. Det väsentliga skribenten vill få fram är att demonstranten fick 50 dagsböter à fem kr på grund av att Jansson ljög. Andra demonstranter, bl.a. Frank Baude, vid denna tid knuten till KFML och sedermera en av grundarna till KFML(r), försökte vittna i rättegången men sågs av domstolen som ”icke tillförlitlig”.⁷⁴

I *Gnistan* kan man läsa om ett annat tillfälle vilket urartade i polisbrutalitet, närmare bestämt 16/9-1970 då den amerikanske diplomaten Jerome Holland höll tal vid ett möte i Västerås domkyrka. Efter det avslutade mötet berättas det hur en FNL-sympatisör försökte springa fram till Holland för att hänga på honom en banderoll. Polisen gick, skrivs det, emellan och misshandlade grovt aktivisten samt de som försökte hjälpa honom. I efterspelet rapporteras att landshövdingen i Västmanland ansåg att polisen i vänsterpress blivit smutskastad och därför valt att JO-anmäla. Artikeln avslutas med orden ”så står det alltså till med «friheten» i Sverige”.⁷⁵

Gnistan rapporterar 1971 om ett annat tillfälle då FNL fick reda på att Holland hade ett möte med s.k. ”komunalpampar” i Borås. Detta ledde till att FNL:are samlades utanför statshuset för att demonstrera. Det rapporteras vidare att väl på plats så dök polisen upp med en piketbuss i vilken man slängde in 13 aktivister efter att ha gått lös på dem med batong. Tre aktivister var dessutom, skrivs det, tvungna att föras till sjukhus då polisen bussat en schäfer på dem. Dagen efteråt samlades åter FNL:arna till demonstration. Under denna demonstration berättas det hur en långtradare dyker upp, chauffören stannar upp och talar med polisen för att sedan köra rakt in i massan av demonstranter. Polisen skall vid denna tidpunkt, enligt *Gnistans* utsaga, enbart skrattat.⁷⁶

Provokationer från allmänheten tycks inte varit ovanligt vid FNL:s demonstrationer. *Proletären* publicerade 1971 bilder på ”fascistiska kräk” vilka enligt utsaga skulle stört demonstranter med t.ex. stenkastning. Förutom bild publicerades även namn, adress, registreringsnummer för bil samt telefonnummer. Hur man skall uppträda om man möter ett av dessa ”kräk” framgår inte av artikeln

⁷³ ”Borgarrätt-klassdomstol”, *Gnistan* 3:1 1969, Sid. 4.

⁷⁴ ”Fjärdejulimålet blev skumrättegång”, *Gnistan* 3:5 1969, Sid. 8.

⁷⁵ ”Demonstranter misshandlades av polis”, *Gnistan* 4:10 1970, Sid. 13.

⁷⁶ ”Polisöverfall och dråpförsök mot demonstranter”, *Gnistan* 6:3 1971, Sid. 4

som går under namnet ”Efterlysta!”. Man kan dock anta att det inte direkt är på något vänligt manér.⁷⁷

Att polisen ses som de som springer ärenden åt den härskande bourgeoisin framgår tydligt i en artikel vid namn ”Polisens huvuduppgift - att slå ned folkets kamp” publicerad i *Gnistan* 1970. I denna artikel berättas det att kapitalet, alltså de med den riktiga makten i Sverige och Västvärlden i stort, känner sig hotade av det revolutionära uppsvinget i världen. Polis och militär har alltid fungerat som den härskande klassens främsta redskap när det gäller att hålla ner den undertryckta. Utvecklingen har dock nu gått längre då polisen utrustats med gas, kulsprutor samt helikoptrar. Detta gör att polisväsendet är militärt utrustat och härvidlag blir ett ännu effektivare vapen att sättas in mot folket om de reser sig.⁷⁸

Bilden som ofta presenteras syftar alltså till att beskriva att det råder en kamp på liv och död mellan bourgeoisin och arbetarklassen. I en artikel från 1971 i *Proletären* kan man läsa att den marxist-leninistiska tidningen för värnpliktiga, *Soldattidningen*, avslöjat att det på varje svenskt militärt område finns två snabbt monterbara koncentrationsläger avsedda för svenska kommunister om klasskampen skulle skärpas. Ett exempel på ett sådant beskrivs vilket är belägget på Torsö i Vänern nära Mariestad. Tanken om att använda koncentrationsläger mot politiskt medvetna arbetare beskrivs vidare inte vara något nytt. Andra kapitalistiska länder, så som USA, berättas det har dem redan och Sverige använde sig av liknande läger, s.k arbetskompanier, under andra världskriget i t.ex. Storsien, Öxnered och Sveg.⁷⁹

Även i Frankrike förbereder sig enligt *Proletären* den Franska armén på en allt hårdnande klasskamp. Mellan den 20-23/3-1972 skrivs det om hur en manöver ägde rum mellan floderna Seine och Loire. I denna deltog 500 000 värnpliktiga, 500 gendarmeribrigader samt fyra flygbrigader och deras mål var att träna på hur man slår ner inhemska revolutionärer om dessa skulle resa sig. Vidare förtäljer artikeln att armén utgör det borgerliga förtryckets grundpelare och att hela dess *raison d'être* är att slå ner arbetarklassen.⁸⁰

Den gängse bilden i den marxist-leninistiska pressen pekar alltså på att kampen mellan de olika klasserna hårdnar och att statsmakten, i vilken polis och militär ingår, gör sitt yttersta för att trycka

⁷⁷ ”Efterlysta!”, *Proletären* 2:5 1971, Sid, 12.

⁷⁸ ”Polisens huvuduppgift - att slå ned folkets kamp”, *Gnistan* 4:10 1970, Sid. 6.

⁷⁹ ”Koncentrationsläger finns redan förberedda för kommunister i Sverige”, *Proletären* 2:1 1971, Sid. 4.

⁸⁰ ”Franska armén tränar inbördeskrig. Generalrepetition för att slå mot arbetarklassen”, *Proletären* 3:13 1972, Sid. 2.

ner arbetarna. 1969 publicerades i *Clarté* en artikel i vilken Sverige ses som styrt av kapitalet, man kan här läsa att ”den moderna statsmakten är blott ett utskott, som förvaltar hela borgarklassens gemensamma affärer”. Citatet är hämtat ur *Det kommunistiska manifestet* och visar hur ”Sverige i dag är ett monopolkapitalistiskt samhälle, där staten allt tydligare visar sin klasskaraktär i sina åtgärder för att tjäna monopolkapitalismen”.⁸¹ Vidare angrips socialdemokratin då de hävdar att ett socialistiskt samhälle kan byggas under kapitalismen, vilket enligt Leif Hidmark, skribenten bakom artikeln, är ett försök att lura arbetarklassen. För att nå ett socialistiskt samhälle måste man enligt Hidmark anamma marxist-leninismen-Mao Tse-tungs tänkande vilket på sikt leder till kapitalets krossande och upprättandet av det socialistiska samhället.⁸²

Staten är alltså enligt marxist-leninisterna ett medel för monopolkapitalismen att utöva makt över de lägre stående klasserna samtidigt som socialdemokratin utger sig för att vara på arbetarnas sida. Socialdemokratin är enligt de svenska marxist-leninisterna inte på arbetarnas sida. Ett exempel på detta går att spåra i historien. Händelseförloppet i Ådalen 1931 jämnställs ofta med det polisiära våld som FNL-aktivister utsätts för. I en artikel i *Clarté* från 1969 kan man läsa:

1932 övertog Socialdemokraterna förvaltandet av den statsapparat som mördade fem ådalsarbetare. De lagar och förordningar som skyddade militären i Ådalen och den klassrättvisa som dömde de kämpande kommunisterna finns i stort sett kvar. Och den kommer finnas tills arbetarna i Sverige inför sin egen demokrati - proletariatets diktatur.⁸³

Med detta i åtanke kan det vara bra att redogöra för marxist-leninisternas förhållande till Socialdemokraterna, vilket blir denna studies nästa steg.

Samhällskritiken del 2 -

SAP, de svenska Marxist-leninisternas *bête noire*

Socialdemokraterna hade, vilket redan berörts i inledningen, en majoritet i riksdagen efter valet 1968 där de tillskansat sig 50% av rösterna till riksdagens andra kammare.⁸⁴ Detta ledde till att de

⁸¹ Hidmark, Leif, ”Om staten”, *Clarté* 42:5 1969, Sid. 21.

⁸² Ibid, Sid. 22.

⁸³ Albons, Bengt, ”Vad hände i Ådalen 1931”, *Clarté* 42:5 1969, Sid. 29.

⁸⁴ Bjereld, Ulf & Demker, Marie 2018, Sid. 12-13.

ständigt hamnade i Marxist-leninisternas korseld. Det är denna del av studiens uppgift att se närmare på den kritik man riktade mot regeringspartiet.

Under större delen av den period denna studie behandlar var Palme statsminister, så det kan vara befogat att börja med att se närmare på den kritik som riktades mot honom.

Enligt *Proletärens* utsaga ska en högt uppsatt bankdirektör, aldrig nämnd vid namn, vid tidpunkten för Palmes tillträde till statsministerposten menat att Palme var den bästa reklam de borgerliga värdena kunde få. Han var förvisso, menas det, ledare för ett socialdemokratiskt parti men ändå en sann son av bourgeoisin, uppfostrad efter borgarklassens främsta principer, gift med en flicka från bästa tänkbara familj, utbildad i USA, publicistisk tränad vid sportsektionen i *SvD*, reservofficer, kavallerist samt radhus och Saab-ägare. Med andra ord en ledare kapitalet kunde lita på.⁸⁵

Synen som här ovan förmedlas är generell för det svenska marxist-leninistiska sättet att se på Palme och socialdemokratin i stort. Palme, fackföreningarna och i synnerhet LO ses som medvetna hjälpredor till monopolkapitalismen när det kommer till att bedriva rovdrift på arbetarklassen. Palme i synnerhet ses som en marionettdocka till vilken kapitalet styr trådarna.⁸⁶

I *Gnistan* förekom ofta ett segment kallat ”Pelle Svenssons funderingar” i vilket en man vid namn Pelle Svensson skrev små notiser. I en av dessa berättas det hur Svenssons vän undrat varför *Aftonbladet* och andra svenska tidningar ofta avbildar Palme och finansministern Gunnar Sträng som schackpjäser. För Svensson är det en dum fråga då Palme och Sträng enbart är schackpjäser monopolkapitalet spelar mot folket. Vidare tillägger han att även journalisterna i *Aftonbladet* är schackpjäser kapitalet styr.⁸⁷

”Kapitalet” syftar inte enbart på det svenska näringslivet utan även på den internationella, i synnerhet den nordamerikanska, monopolkapitalismen. Man kan t.ex. i en artikel i *Clarté* 1968 läsa hur Tage Erlander, d.v.s Palmes företrädare, tillsammans med det svenska monopolkapitalet är president Lyndon B. Johnson och den amerikanska regeringens, med artikelförfattaren Bo Gustavssons ord, ”skoputsare”. Vidare upprepar, menas det, den svenska storfinansen gång på gång att varje demonstration mot USA:s närvaro i Indokina aktivt försämrar deras relation till USA med vilka de har affärer. Regeringen förnekar att Sverige exporterar vapen till USA, vid tidpunkten för den aktuella artikelns tillkomst hade t.ex. den socialdemokratiska intellektuelle Gunnar Myrdal en

⁸⁵ ”Kriskongress för Socialdemokratin”, *Proletären* 3:30 1972, Sid. 2.

⁸⁶ Magnusson, Claes-Åke, ”Palme och Geijers «reformistiska väg» är den gamla kapitalistiska vägen” *Gnistan* 4:2 1970, Sid. 7.

⁸⁷ Svensson, Pelle, ”Pelle Svenssons funderingar”, *Gnistan* 4:6-7 1970, Sid. 8.

vecka tidigare i media förnekat detta. Uttalandet är dock enligt Gustavsson felaktigt då man i den officiella amerikanska handelsstatistiken från 1966 kan se en tydlig svensk vapenexport till USA. Dessutom, menar han, hade Volvos dotterbolag, AB Flygmotor, enligt uppgift i *Aftonbladet* 15/8-1967, fått stora beställningar av en amerikansk krigsflygplanstillverkare. Gustavssons skriver; ”Sverige löper som en liten mops bredvid den amerikanska doggen”.⁸⁸

På ett annat ställe beskrivs statsminister Erlander som ”den svenska arbetarklassens Judas, som sålt socialismens ideal för borgarsamhällets silverpenningar”.⁸⁹ Vidare ser man i *Clarté* andra tendenser på att SAP är påverkat av kapitalet med USA i spetsen. När Socialdemokraterna skulle manifesteras på första maj 1970 liknade *Clarté* deras tåg i Göteborg med ett amerikanskt valjippo. I spetsen för tåget berättas det hur direktören för Svenska Riksbyggen Erik Johannesson, vars lön var 151 940 kr, samt kommunalborgarrådet Torsten Henriksson, vilken hade en lön på 117 020 kr, gick tillsammans med andra s.k pampar. Väl framme vid Götaplatsen skall SAP:s ledare beordrat polisen att föra bort några hamnarbetare som hade en banderoll där det stod ”gör fackföreningarna till kamporganisationer”. Det var dock enligt *Clartés* utsaga glest i tåget vilket gjort att ”för att fylla de glesnande leden hade sossarna låtit hyra åtta stora och färggranna orkestrar. Uniformerade flickor i kort-kort uppträdde till svensktoppsmusik”.⁹⁰

Med andra ord är Sverige enligt detta sätt att se på saken ett bihang till USA-imperialismen. I ett annat nummer av *Clarté* finns kritik mot vad som utmålas vara SAP:s valfilm skapad av filmregissören Vilgot Sjöman.⁹¹ Under pseudonymen ”Röda kuken” går artikelförfattaren till attack mot vad han anser vara en provokation mot arbetarklassen och radikala i största allmänhet. Sjöman själv, enligt ”Röda kuken”, försöker framställa sig själv och Palme som radikala och klassmedvetna samtidigt som den svenska arbetarklassen framställs som konservativ, materialistisk, egoistisk och inkrökt. För att få in riktiga revolutionära krafter i politiken förkunnar filmen, menas det, att det krävs att man röstar på socialdemokraterna och Palme som förstår hur man engagerar sig i världens lidanden. Vidare förkunnar ”Röda kuken” att socialdemokratisk smörja av de här slaget måste avslöjats då den sprider lögn om den politiskt engagerade ungdomen. Stycket avslutas med uppmaningen ”Krossa USA-imperialismen och dess bihang: Olof och Vilgot”.⁹²

⁸⁸ Gustavsson, Bo, ”USA, dollarn och vietnamkriget”, *Clarté* 41:2 1968, Sid. 38 f.

⁸⁹ Berg, Kurt, ”Om ägg”, *Clarté* 41:2 1968, Sid. 25.

⁹⁰ ”Röd Front en stor framgång”, *Clarté* 43:4 1970, Sid. 15.

⁹¹ Titeln på filmen framgår aldrig men indikationer i artikeln pekar på att det borde vara *Jag är nyfiken – en film i gult* från 1967 i vilken Palme intervjuas .

⁹² ”Storm mot socialdemokratisk valfilm”, *Clarté* 41:1 1968, Sid. 7.

Att SAP är USA-imperialismens bihang är en ständigt återkommande tanke hos de svenska marxist-leninisterna, men SAP beskylls även för att bedriva en egen inhemsk imperialism. En slags söndra- och-härska-politik vilken främst ges uttryck i inställningen till Norrland.

Från svenskt marxist-leninistiskt håll väljer man att ge kapitalismen skulden för den avfolkning av Norrland man upplever. Det är, menar man, i dess intresse att få arbetskraft söderut då kapitalet främst är koncentrerat till Västkusten, Bergslagen och Mälardalen. Drivkraften till detta är jakten på profit och detta sker orkestrerat genom politiska beslut tagna av SAP. Ty staten fungerar, menas det, som den härskande klassens samordnade service- och förtryckarorgan.⁹³

Avfolkningen är vidare, enligt *Gnistan*, ett resultat av att SAP försöker anpassa sig till EEC, till vilken de hoppas kunna ansluta sig. Man vill inte inom EEC ha små och medelstora bondgårdar utan rationalisera den agrara produktionen i stora jordbruk vilket i förlängningen betyder att SAP för en politisk linje vilket gör det svårt för bönder att leva på sin jord om de har små eller medelstora gårdar.⁹⁴

Ett konkret exempel på hur avfolkningen påverkar landsbygden läggs fram i *Gnistan* 1971. Här beskriver man hur regeringen, med målsättningen att få folk att flytta söderut, valt att lägga ner en skola i Drevdagen, Dalarna. Folket i Drevdagen valde att driva skolan i eget regi, trots att det var olagligt och att staten hela tiden kom med hot, då skolans nedläggande skulle leda till att hela byn dog ut, vilket är något artikeln berättar har hänt med grannbyar. Vidare berättar artikeln att det inte är första gången folket i Drevdagen blivit utsatta för en rovgirig avfolkningspolitik. I mitten av 60-talet var ett flertal arbetslösa arbetare trakasserade av arbetsförmedlingen vilken kommenderade dem till s.k. ”storarbetsplatser” som låg i Göteborg, Stockholm och Småland. Arbetarna som inte ville vara, med artikelförfattarens ord, ”varor på en hästmarknad” vägrade att åka och blev därför avstängda från arbetslöshetskassan.⁹⁵

Överlag vältrar alltid SAP, enligt de svenska marxist-leninisterna, över monopolkapitalismens kostnader på vanligt arbetande folk.⁹⁶ Socialdemokratin är alltså förvaltare av en apparat vars uppgift är att stärka kapitalet. Detta påstående finner man speciellt uttalat i en redogörelse från KFML(r):s kongress 1972. Man menar här att KFML(r) i synnerhet anklagar kapitalismens rovdrift

⁹³ Baude, Frank, ”Avfolkning av Norrland ett resultat av kapitalismens utveckling”, *Proletären* 2:6-7 1971, Sid. 5.

⁹⁴ ”Monopolkapitalet och regeringen ödelägger medvetet halva Sverige”, *Gnistan*, 4:4 1970, Sid. 6.

⁹⁵ ”Stort stöd till Drevdagen-skolan” *Gnistan* 5:11 1971, Sid. 3.

⁹⁶ ”- Nu ska vi vara snälla, lovar Wickman och Erlander monopolkapitalisterna”, *Gnistan* 2:10 1968, Sid. 7.

på människor och samhälleliga rikedomar för allt elände i Sverige. Vidare menar man att SAP:s historia är kantad av smutsigt förräderi mot arbetarklassen och att de har som mål att bryta ner alla strävanden till motstånd från arbetarnas sida. VPK är i lika hög utsträckning klassförrädare som SAP då de sprider reformistiska myter hos arbetarna. Vidare beskrivs Socialdemokratin som socialfascistisk.⁹⁷

En närmare redogörelse av vad man menar med socialfascistisk ges i en annan artikel publicerad i *Proletären* vid namn ”Varför är Aftonbladet farligare än Nordiska Rikspartiet?”. I denna artikel förklarar man, precis som titeln antyder, faran med *Aftonbladet* vilken man anser är en socialfascistisk tidning. Anledningen till att *Aftonbladet*, som ställs i komparation med en nazistisk organisation, är så farlig menar man är att socialfascismen alltid varit den största konkurrenten till fascismen i de borgerligt styrda länderna och att denna i Sverige gått vinnande ur striden. Skillnaden mellan dessa två ideologier är egentligen, menar man, hårfin men p.g.a. att Sverige haft en lång period av högkonjunktur har aldrig den renodlade fascismen lyckats slå igenom. Dock har dess ideal med hjälp av socialfascismen lyckats göra det då fackförbunden är krossade och regeringen fungerar som monopolkapitalismens främsta och dugligaste förkämpe. Alltså är socialfascismen en förklädd fascism.⁹⁸

Det bör dock tilläggas att det främst är KFML(r) som använder begreppet socialfascism, KFML och det Svenska Clartéförbundet talar snarare om socialchauvinism, regelrätt fascism eller kapitalets diktatur.⁹⁹ Innebörden är dock den samma.

USA i synnerhet sågs av de svenska marxist-leninisterna som förklädda fascister. I en artikel i *Proletären* liknas USA:s president Richard Nixon med Adolf Hitler då ”liksom Hitler är Nixon talesman för en hänsynslös och rovgirig finansoligarki” och har genom sitt bombande i Indokina ”valt Hitlers blodsbesudlade väg - det totala kriget”.¹⁰⁰

SAP sågs dock inte som de enda socialfascisterna i Sverige, VPK utpekades ofta i den marxist-leninistiska pressen som SAP:s, och därmed också monopolkapitalismen och USA:s, ständiga följeslagare. En bildserie i en artikel i *Proletären* beskriver detta på ett bra sätt. I denna ser man tre bilder, en på Karl Marx, en på Vladimir Lenin och en på C.H. Hermansson. Marx och Lenin ser på bilderna allvarliga ut medan Hermansson i sitt foto tillsynes sitter naken i en uppblåsbar badring

⁹⁷ ”Kongressens uttalade om kapitalismens kris”, *Proletären* 3:1 1972, Sid. 7.

⁹⁸ ”Varför är Aftonbladet farligare än Nordiska Rikspartiet”, *Proletären* 3:25 1972, Sid. 4.

⁹⁹ ”Kapitalets diktatur”, *Clarté* 45:10 1972, Sid. 12.

¹⁰⁰ ”Ned med imperialismen - leve den proletära internationalismen”, *Proletären* 3:12 1972, Sid. 1.

med ett, i brist på bättre ord, fåraktigt leende. Bredvid varje bild finns ett uttalande den som är på bilden sagt angående revolutionen. Bredvid Marx står det: ”Våldet är barnmorska åt varje gammalt samhälle som går havande med ett nytt”. Lenins bild följs av: ”En förtryckt klass, som inte strävar efter att lära sig använda vapen och att skaffa sig vapen, förtjänar endast att bli behandlade som slavar”. Slutligen står det bredvid Hermanssons porträtt: ”Vår inställning till socialdemokratin är oförändrad... Vi vill gå den parlamentariska vägen”.¹⁰¹

Vidare publicerades en bild i *Clarté* 1972 i vilken man kan se Hermansson bli serverad en oststång av en hovlakej under en supé på Stockholms slott arrangerad av H.M. Kung Gustaf VI Adolf. Detta ses som ytterligare ett bevis på VPK:s borgerlighet.¹⁰²

Ett annat bevis på att VPK valt den socialfascistiska socialdemokratiska vägen ser *Proletären* i att ABF valt att acceptera VPK som medlemsorganisation då dessa valt att ändra sina stadgar så att de bekänner sig till demokratin och parlamentarismen. De har alltså blivit ”en hermelin bland hermelineer”, alltså inte längre en katt.¹⁰³

Att man ansåg att VPK begått ett *faux pas* när dessa bekant sig till demokratin är uppenbart. För att få en klarare bild av detta ämnar denna studies nästa del behandla de svenska marxist-leninisternas syn på demokratin.

Samhällskritiken del 3-

Yttrandefrihet, (sken)demokrati och borgerlig indoktrinering

Var finns yttrandefriheten här i landet? Var finns rätten till fri opinionsbildning? Var finns borgerligt demokratiska rättigheter som det kapitalistiska systemets försvarare alltid säger sig slå vakt om? Svaret är uppenbart: Det finns ingen verklig yttrandefrihet, det finns ingen rätt till fri opinionsbildning. De borgerligt demokratiska rättigheterna existerar inte för vanligt folk. Svenska Clartéförbundet protesterar mot regeringens försök att med brutal polismakt söka krossa den växande svenska vietnamopinionen. [...] Vi uppmanar alla svenska medborgare att kräva av regeringen att den tillåter fri opinionsbildning och inte av politiska skäl förbjuder demonstrationer!¹⁰⁴

¹⁰¹ ”Vägen till socialismen! Tre röster, två vägar”, *Proletären* 3:35 1972, Sid. 2.

¹⁰² ”Ni har fel VPK - I riksdagen gör man ingen revolution”, *Clarté* 45:3 1972, Sid. 20.

¹⁰³ ”En hermelin bland hermelineer”, *Proletären* 3:6 1972, Sid. 3.

¹⁰⁴ ”Clartés uttalande 20 december 1967”, *Clarté* 41:1 1968, Sid. 4.

Citatet ovan fångar pudelns kärna när det gäller de svenska marxist-leninisternas syn på demokrati och yttrandefrihet. Staten, och då i synnerhet SAP, menar man talar gärna om demokrati och yttrandefrihet men skrapar man lite på dessa maximer rämnar snart fernissan och man blir kvar med något man skulle kunna kalla skendemokrati. Ordet skendemokrati används aldrig i någon av källorna, men denna studie tar sig friheten att använda detta begrepp då det på ett bra sätt fångar andemeningen i det just anförda citatet.

En annan episod som speglar den s.k skendemokratin man anser är rådande visas i en artikel i *Gnistan* som rör arbetarna på Volvo. Fyra politiskt medvetna kommunister som 1969 delade ut flygblad om strejk vid Volvos fabrik i Torslandas portar åtalas för sitt agerande av företagsledningen. I artikeln står det att rätten alltid är på kapitalets sida och det inte finns någon ”likhet inför lagen”.¹⁰⁵ På samma sida finns en annan artikel som beskriver Volvo som en osund arbetsplats. Volvo ska enligt utsaga göra en rekordvinst på 472 miljoner kr om året samtidigt som många av arbetarna har psykiska och fysiska problem. Enligt en känd företagsläkare, dock aldrig nämnd vid namn, ska Volvo utnyttja sin arbetskraft till 150%.¹⁰⁶

Man menar från marxist-leninistiskt håll även att de stora partierna, med SAP i spetsen, saknar riktig demokrati. En artikel i *Gnistan* från 1970 berättar om fyra före detta medlemmar i SSU som har valt att bryta med socialdemokratin. Anledningen till denna brytning är att de fyra försökt få till stånd socialistisk skolning inom ungdomsförbundet, d.v.s. studiet av marxistiska klassiker. Man har dock, berättas det, hårt motarbetats från centralt håll. Artikeln säger att man ofta hör att det är ungdomsförbundets uppgift att radikaliserat moderpartiet men att detta är omöjligt då det inom SAP råder en total brist på demokrati. De fyra före detta SSU:arna valde istället att gå med i KFML.¹⁰⁷

I det första numret av *Proletären* ser man tydlig kritik mot det rådande samhällssystemet under rubriken ”Borgerlig demokrati borgerlig diktatur”. I denna artikel beskrivs hur arbetarklassen allt sedan den borgerliga revolutionen 1789 fått kämpa för att få rättigheter. Dessa rättigheter är dock skenbara. Ett exempel är den fria tryckordningen, ty det är bara bourgeoisien som egentligen har råd att få utrymme i sin egen statsapparat. De har monopol på tv och radio och det är bara de som har råd att trycka tidningar i massupplagor. Vidare fortsätter artikeln med att förkunna att det bara är genom ett kommunistiskt partis ledarskap som kapitalismen kan krossas och upprättandet av

¹⁰⁵ ”Ingen yttrandefrihet utanför Volvos portar”, *Gnistan* 3:4 1969, Sid. 7.

¹⁰⁶ ”Volvo kramar kraft och hälsa ur sina arbetare”, *Gnistan* 3:4 1969, Sid. 7.

¹⁰⁷ ”Unga socialister lämnas SSU”, *Gnistan* 4:1, Sid. 3.

proletariatets diktatur är möjligt. Det är först om detta sker som politisk frihet är möjlig för arbetarklassen.¹⁰⁸

Ett av problemen man från svenskt marxist-leninistiskt håll ser med demokratin är faktumet att lagen i det svenska samhället bygger på den privata äganderätten och därmed också rätten att privat äga produktionsmedel. Man anser härmed att utsugningen av arbetarklassen är rättsligt fastlagd. Vidare, menar man, finns ingen mötesfrihet då polistillstånd krävs för att demonstrera. Polisen som närvarar vid demonstrationer är i högsta mån hantlangare åt kapitalet, alltså det samma som inskränker arbetarklassen. Man skriver även att vid varje djuptgående politisk konflikt slänger bourgeoisien sina masker åt sidan och visar sina rätta ansikten när terrorn breder ut sig. Ett exempel på detta spårar de svenska marxist-leninisterna i svallvågorna av majrevolten i Frankrike 1968. Här upplöste staten de organisationer som varit med och tagit en aktiv roll i att revoltera, deras press förbjöds och deras ledare sattes i fängelse.¹⁰⁹

I exemplen ovan tonar alltså bilden fram om att Sverige, eller egentligen hela den kapitalistiska världen, styrs via en skendemokrati i vilken arbetarklassen ständigt förs bakom ljuset. Bourgeoisien, och det monopolkapitalistiska system denna företräder, inflytande över folket är dock enligt de svenska marxist-leninisterna inte enbart iscensatt via reella politiska handlingar utan har även en mer latent karaktär vilken denna studie ska exemplifiera nedan. I marxistiska termer skulle man kunna säga att det handlar om den ideologiska överbyggnaden, alltså de institutioner vilka påverkar sättet människor tänker, med andra ord ett sätt för ett styrande skikt att skapa och styra samhällsdiskursen. Man kan kalla det hegemoni, för att tala med Antonio Gramsci¹¹⁰

En av de saker de svenska marxist-leninisterna beskriver som ett viktigt vapen för bourgeoisien i denna latent indoktrinering är föga förvånande, i sann marxistiskt anda, religionen. I *Proletären* kan man 1972 läsa hur religionen, och då i synnerhet kristendomen, lär ut diametralt motsatta moraliska idéer än marxismen. Kristendomen predikar underkastelse, försakelse samt tilltro till det bestående i avvaktan på den himmelska harpoleken. Allt detta är enligt *Proletären* enbart ett sätt att fördumma folket så att fokuset förs bort från klasskampen. Rent historiskt kan man läsa hur kyrkans förtryck under sekler pekat ut prästerna som arbetarklassens fiender. I ett försök att bibehålla sin hegemoni i en tid då prästerna kunde uppfattas som arbetarfientliga uppfann borgerligheten

¹⁰⁸ "Borglig demokrati borglig diktatur", *Proletären* 1:1 1970, Sid. 3.

¹⁰⁹ "Staten ett verktyg för monopolkapitalet", *Clarté* 43:4 1970, Sid. 4 ff.

¹¹⁰ Lennerhed, Lena, "Det är rätt att göra uppror!", *Framstegets arvtagare. Europas idéhistoria 1900-talet*, Runeby, Nils (red.), (Stockholm: Natur & Kultur 2002), Sid 198.

frikyrkorna. Dessa har dock, p.g.a ökad folkupplysning, börjat missta sin dragningskraft på arbetarna.

Detta faktum har, menar man, gjort att borgerligheten de senaste åren inlett en ny offensiv, en s.k ”glad väckelse”. *Proletären* ser musikalen *Jesus Christ Superstar* som ett exempel på denna nya väckelse, den s.k. popreligionen, där ”hallelujaknäpparen” trängts ut av elgitarren. Vidare skriver man att budskapen som förmedlas i denna är de samma som i de gamla typerna av religion även om formen är ny, alltså ödmjukhet, pacifism och förtröstan på ett liv efter detta, allt orkestrerat av cyniska profitörer i USA.¹¹¹

Även *Clarté* behandlar den s.k. popreligionen. De skriver hur USA tidigare gett Sverige fördummande saker som Kalle Anka, Coca Cola och hippies och att det nu är Jesus som blivit den stora exportvaran. Kristus syns i och på allt från serietidningar till t-tröjor och nu även som huvudperson i en rockmusikal. *Clarté* går inte lika långt som *Proletären* angående denna nya väckelses ursprung, utan menar att det inte är någon monopolkapitalistisk komplott som satt igång rörelsen men är måna om att belysa att denna nya vurm för frälsaren spelar kapitalisterna i händerna. Kapitalisterna, menar man, som tidigare försökt passivisera arbetarklassen via narkotika har kommit på att detta inte var bra då en narkoman inte kan arbeta, alltså blir denna ”jesusoffensiv” ett bättre sätt att pacificera befolkningen. Vidare menar man att precis som Jehovas vittnen, en annan exportprodukt från USA, lär denna nya popreligion ut att man ska strunta i politik i väntan på ett himmelskt rike. Man påvisar motsatsen mellan kommunism och kristendom via detta bibellord:

Sådana här bibellord vill de man ska läsa: ”Ni slavar måste lyda era jordiska herrar och visa dem aktning, av uppriktigt hjärta, som om er tjänst gällde Kristus”. (Nya Testamentet på vår tids språk EF:6). Inte är det då upp till kamp precis.¹¹²

Om nu popreligionen ses som ett sätt för kapitalet att skaffa sig sunda, men fördummade, arbetare så finns det enligt den svenska marxist-leninistiska pressen en mer akut samhällsfråga också skapad av borgerligheten för att få arbetarna att glömma klasskampen, nämligen; Narkotikan och alkoholen.

Narkotikamissbruket beskrivs 1969 i *Gnistan* som kapitalismens onda skapelse. Vidare skrivs det att missbruket har en funktion i det kapitalistiska samhället då det minskar risken för ett folk som revolterar. Narkotikan framställs, skriver man, både legalt och illegalt, av kapitalister och har

¹¹¹ ”Opium för folket religionen”, *Proletären* 3:14 1972, Sid. 10.

¹¹² ”Jesusrörelsen- varför kommer den nu?”, *Clarté* 45:2 1972, Sid. 16.

tidigare i historien fått arbetare att sluta tänka för att bli kanonmat i imperialismens tjänst. En ny tendens har dock den senaste tiden enligt *Gnistan* synts i borgerlighetens inställning till narkotika. Man har kommit på att utslagna inte kan arbeta och härvidlag är olönsamma och har härmed börjat kampanjer för att minska drogmissbruket. Från borgerligt håll har man t.ex. parat ihop knark med KFML och FNL. Detta anses vara ren smutskastning och artikelförfattaren pekar på vad denne kallar hyckleri då staten själv har monopol på alkoholförsäljningen.¹¹³

I *Proletären* kan man 1971 läsa hur ca 5% av Sveriges vuxna befolkning är alkoholister i medicinsk mening vilket anses vara ett tecken på att det borgerliga samhällets apparat för att passivisera och förtrycka människor är verksam. De arbetare som dricker sjunker, menar man, snart ner i det s.k. trasproletariatet och blir härvidlag värdelösa i klasskampen. Vidare skrivs det att berusningsmedel alltid varit ett vapen för den härskande klassen vilken önskar göra arbetarklassen okunnig. Även här påpekas det att staten har spritförsäljningen som en viktig inkomstkälla. Utläggningen fortsätter med en jämförelse med det socialistiska Albanien där, enligt *Proletären*, en arbetare som dricker för mycket får hjälp av sina kamrater i facket att sluta dricka. Avslutningsvis skrivs det att grogrunden för missbruk faller bort i det socialistiska samhället.¹¹⁴

I en artikel i *Clarté* 1972 skrivs det om hur Pripps och andra öltillverkare gjort en stor offensiv för att öka ölrickandet i Sverige. SAP, berättas det, hejar på detta och en ökad ölkonsumtion är enligt Sträng en slags serviceinrättning till medborgarna då dessa har haft önskemål om en större tillgång. I artikeln påpekas det även att det är ett gammalt knep från monopolkapitalismens sida att erbjuda rusdrycker då dessa håller folk lugna, förr delades t.ex. en del av arbetarens lön ut i sprit.¹¹⁵

I en annan artikel i *Clarté*, även denna från 1972, utmålas hippiekollektivet Hog Farm i Skarpnäck, kanske främst känd för eftervärlden genom Pugh Rogerfeldts låt med samma namn, som polisens hjälpredor då de enligt uppgift haft möte med dem vilket lett till att de spridit narkotika vid olika möten av radikal politisk art. Vidare menar man att Hog Farm finansieras av en amerikansk fond vid namn Caplan Fond vilken gjort sig suspekt i USA då den vid ett flertal tillfällen fungerat som ett redskap för CIA för att flytta pengar till olika projekt. Med andra ord insinuerar artikeln att polisen och CIA är måna om att narkotika sprids inom den radikala ungdomen.¹¹⁶

¹¹³ "Narkotikamissbruket och dess rötter", *Gnistan* 3:4 1969, Sid. 6.

¹¹⁴ "Alkoholen. Arbetarklassens gissel", *Proletären* 2:8 1971, Sid. 4.

¹¹⁵ "Glöm jobbet för en skål", *Clarté* 45:3 1972, Sid. 5.

¹¹⁶ "LSD och valar", *Clarté* 45:5 1972, Sid. 5.

Det var dock inte enbart narkotika och rusdrycker man från svenskt marxist-leninistiskt håll såg som ett sätt för bourgeoisien att vilseleda arbetarklassen med. Även idrotten kritiserades hårt. En artikel i *Proletären* ekar av åsikterna som förs fram i Lo-Johanssons *Jag tvivlar på idrotten*. I denna kan man läsa hur alla borgerliga tidningar ger stor uppmärksamhet till idrotten. Detta p.g.a att man vill förflytta fokuset från revolutionen till något annat. Idrotten, och i synnerhet proffsidrotten, skrivs det, lär arbetarklassen att alla kan bli stjärnor så länge de arbetar hårt och ensamt även om man från början startade med två tomma händer. Vidare utpekas korpidoften som extra fascistisk då den på arbetsplatser försöker skapa en ”du-och-bror-känsla” mellan arbetare och ledningsgrupp. Man skriver även hur vissa stora företag har folk anställda för att sköta denna process. Artikeln avslutas med antagandet att den enda sunda idrotten är den som ger utövaren motion och avkoppling och att det enbart är socialismen som kan döda idrotten som kult och göra den till var mans meningsfulla egendom.¹¹⁷

En annan aspekt den marxist-leninistiska pressen för fram som ett instrument för makten i deras önskan att passivisera arbetarklassen är pornografin. I *Proletären* kan man 1972 läsa en artikel med namnet ”Opium för folket pornografin”.¹¹⁸ I denna beskrivs hur borgerligheten, arbetarklassens självutnämnda moraliska väktare, förr var upprörda om det figurerade nakenhet på bioduken. Så är dock inte längre fallet och, med artikelförfattarens ord, ”biogotteriet frodas”. Alla upptänkliga former av pornografi skapas och ”bordeller växer upp som svampar ur jorden i storstäderna”. Man har från liberalt håll, och då i synnerhet i *Göteborgs Posten*, försökt normalisera bordellerna genom att skriva att prostitution är världens äldsta yrke. Artikelförfattaren angriper detta påstående genom att skriva att detta bara är ett sätt för liberaler att försvara kapitalismens kvinnoföraktande samhällsyn. Vidare skriver artikelförfattaren, förmodligen djupt influerad av Friedrich Engels, att detta påstående är direkt ohistorisk. Det har nämligen, på en marxistisk grund, bevisats att det en gång i tiden funnits ett ursamhälle där kvinnor och män sett på sexualiteten enbart som ett naturligt behov och där de barn som fötts släktskap endast räknades på mödrandet. Vidare brakade denna ordning samman då privategendomen skapades eftersom att det blev viktigt att bevara kapital inom familjen.

De samtida bordellerna är, enligt *Proletären*, borgerskapets anstalter där kvinnor från arbetarklassen arbetar. Man menar vidare att dessa kvinnor har sålt både sina kroppar och sin värdighet och härvidlag, genom att ha blivit ”madrasser åt borgarna”, sjunkit ner i det s.k

¹¹⁷ ”Opium för folket idrotten”, *Proletären* 3:3 1972, Sid. 8.

¹¹⁸ Artiklar om alkohol, pornografi, droger o.s.v är mycket i källmaterialet vanligare åren 1970-1972 än under slutet av 60-talet. Dessa tycks alltså vid denna tid ha blivit viktiga ämnen.

trasproletariatet och härmed blivit oanvändbara i klasskampen. Vidare skriver man att den finanskris kapitalismen går igenom har gjort att den ideologiska överbyggnaden ständig är i förändring. Pornografin fyller nu funktionen att avleda arbetarklassens tankar på läget i Indokina och på Nordirland, revolutionen och strejkens möjligheter. Avslutningsvis skriver man att kommersialiseringen av kvinnan kommer vara omöjlig i det socialistiska samhället och att pornografin kommer bli ett samhälleligt passerat stadium.¹¹⁹

I den marxist-leninistiska pressen ser man även ofta att kulturen är något som angrips då denna i högsta mån är en del av den ideologiska överbyggnaden. Ett exempel på detta går att läsa i *Clarté* från 1968:

Varje samhällssystem har en ideologisk överbyggnad som är betingad av den ekonomiska basen. Den kapitalistiska ekonomin skapar institutioner och ideologier som fungerar som instrument för kapitalistisk maktutövning. Vid sidan av de direkta maktmedlen, stat, polis, massmedia m m använder det borgerliga samhället också »kulturen» som ett maktmedel.¹²⁰

Ovan citerade citat är ganska typisk för den marxist-leninistiska pressens förhållande till den borgerliga konsten. Den ”fria konsten” är blott ett borgerligt påhitt då konstnären, i alla fall den borgerliga, snarare ses som en reklamare. Konsten på tunnelbanestationerna i Stockholm tas upp som exempel. Dessa konstverk, som kallas ”fri konst”, syftar till att skapa harmoni och om de överhuvudtaget har någon tematik handlar den om ”människans ensamhet i tillvaron” eller ”individens kamp mot elementen”, inte direkt ämnen artikelförfattarna vill säga är signifikanta med arbetarklassen, utan snarare med bourgeoisien. Vidare skriver man att konsten i tunnelbanan enbart är oförargliga form-och-färgspel då den om den var mer gripande skulle konkurrera med reklamen på väggarna.¹²¹

I *Gnistan* 1970 väljer man att kraftigt kritisera filmskaparen Ingmar Bergman. Här kan man läsa hur Bergman gör sitt yttersta för att framstå som en radikal personlighet men att hans borgerlighet skiner igenom när man ser närmare på hans verk. I *Tystnaden* skildrar han överklassturistens kärleksproblem i ett främmande land och *Vargtimmen* anses inte vara något annat än en klassförrädares försvarstal.

¹¹⁹ ”Opium för folket Pornografin”, *Proletären* 3:2 1972, Sid. 8.

¹²⁰ Bankier, Channah, Henschen, Helena, Linder, Alf & Nyberg, Håkan, ”Borgerlig bildkonst”, *Clarté* 41:1 1968, Sid. 26.

¹²¹ Ibid, Sid. 27.

En annan sak som retar *Gnistan* är att Bergman under sin tid som chef för Kungliga Dramatiska Teatern valde att sänka biljettpriserna så att arbetarklassen kunde börja gå. Detta menar man att han gjorde med uppsåtet att indoktrinera massorna med borgerlig konst vars funktion var att invagga dem i föreställningen om att allt i det kapitalistiska samhället var normalt.¹²²

Musiken är en annan sfär av kulturen som ofta angrips av de svenska marxist-leninisterna. 1972 kan man läsa en artikel i *Proletären* som går till attack mot svensktoppen. I likhet med artikelförfattarna till artikeln om konsten i tunnelbanan väljer denna artikelförfattare att se den borgerliga kulturen som en vara med utgångspunkt i marxicitatet ”varan är det borgerliga samhällets ekonomiska cell”. Kulturen saluförs, skriver man, på samma sätt som tandkräm och falukorv. Även om en arbetare stämplar ut kl. 17.00 så fortsätter kapitalismens psykiska rovdrift på denne då denne kommer hem via instrument som radio och tv. Man menar att det är i dessa medier musikindustrin, ett monopol ägt av ett fåtal kapitalister, iscensätter sin borgerliga indoktrinering av arbetarklassen. Musikindustrin syftar inte enbart till musik, ty det finns ett litet garde av artister som blir ”hela svenska folkets näpna små kelgrisar” och man kan vara säker på att om t.ex. Lill-Babs får en hit kommer det nästa vecka dyka upp annonser i *Året Runt* med stickbeskrivning på en nattmössa à 14.50 kr med rubriken ”sticka Lill-Babs nattmössa!”.

Artikelförfattaren fortsätter med att skriva; ”varje söndagsförmiddag sitter miljoner klistrade vid radioapparaterna för att höra hur Ulf Elfving's hala margarinstämman presenterar populärmusikens nya missfoster”. Detta syftar förstås på Svensktoppen vilken, menar man, spelar musik som har två teman. Det första temat har att göra med kärlek, hjärtesorg, krossade illusioner, evig lycka o.s.v. Detta tema beskrivs som klassiskt och har i princip alltid funnits i populärmusiken. Vad dock artikelförfattaren ser som nytt är det andra temat vilket denne menar är dominerande på svensktoppen. Detta tema beskrivs som det ”samhällstillvända”. Låttexterna av denna typ försöker måla upp en solig värld i vilken det inte finns några konflikter. Låtarnas tematik kan vara av typen ”utrota inte djuren” eller ”fred på jorden”.

Denna senaste tematik är, enligt artikelförfattaren, ett sätt att dölja för arbetarna att det finns motsättningar i samhället och är härvidlag en typ av borgerlig indoktrinering. Artikeln avslutas med slutsatsen ”kulturen är alltid en återspeglning av ekonomin och produktionsförhållandena i ett samhälle”.¹²³

¹²² ”Kampen mellan borgerlig och proletär konst”, *Gnistan* 4:1 1970, Sid. 12.

¹²³ ”Opium för folket svensktoppen”, *Proletären* 3:18 1972, Sid. 10

I *Gnistan* förs 1969 åsikten fram att ungdomen blivit en köpstark grupp vilket är något kapitalismen förstått. Detta har lett till att de börjat köpa popskivor och popkonst vilket avfärdas som ”borgerligt dekadent trams”.¹²⁴

Vidare ses popstjärnorna som ett medel som borgerligheten kan indoktrinera arbetarna med narkotikapropaganda via. Med anledning av att den f.d beatlen Paul McCartney blir tagen för cannabisinnehav i Sverige 1972 skriver man i *Clarté* att McCartney gör reklam för sig själv via drogpropaganda. Men man tror ”att [den radikala] ungdomen överger idoler som gör reklam för sig själva genom reklam för narkotika”.¹²⁵

Ett annat band, The Rolling Stones, utmålas i *Clarté* som några som från början var progressiva. Man skriver att ”deras musik och ”vilda” utseende [kom] att stå som en symbol för många ungdomars protester mot hetsen i skolan, det passiva inlärandet av fakta och reaktionära auktoriteter”. Kapitalismen skulle dock snabbt, menar man, lära sig hur man tyglar sådana rebeller och hur man för in dem i sin egen propaganda. Bilden av att man kunde ”röka på” samtidigt som man revolterade dök upp.¹²⁶

Stones skiva *Exile on Main St.*, vilken förövrigt gått till historien för att dess inspelning i Nice ofta beskrivs som en dionysisk fest, får i *Clarté* dålig kritik. Stones propagerar här enligt *Clarté* för bl.a. Jesus, förmodligen åsyftas här låten *Shine a light*, samt för droger i låten *Rip this joint*. Man menar att Stones aldrig, som t.ex. The Beatles, har flörtat med borgerligheten förrän nu. Denna skiva har emellertid gjort att Stones hemfallit åt en borgerligt bohemisk livsföring. Det finns dock en låt på skivan man tycker speglar det gamla Stones, nämligen *Sweet Black angel* som är en hyllning till medborgarrättsaktivisten Angela Davis som, skriver man, suttit häktad för ett brott hon aldrig begått och genom sin tid som inspärrad visat ständig kampanda.

Skivrecensionen slutar med orden; ”Vi är besvikna på Stones nya LP, den är till stora delar helt dålig - men vi fortsätter att lyssna till deras svängiga låtar”.¹²⁷

Förutom kulturen anses utbildningsväsendet i den marxist-leninistiska pressen vara en stor del av den borgerligt ideologiska överbyggnaden och härvidlag ett viktigt vapen för bourgeoisens indoktrinering av massorna. En haiku inskickad till *Clarté* av två 15-åriga flickor från Täby sammanfattar ganska slående den gängse bilden av skolan i tidningarna. Dikten lyder:

¹²⁴ ”Narkotikamissbruket och dess rötter”, *Gnistan* 3:4 1969, Sid. 6.

¹²⁵ ”Paul McCartney gör reklam för sig själv och droger”, *Clarté* 45:6 1972, Sid. 11.

¹²⁶ ”Drogerna passiviserar”, *Clarté* 45:2 1972, Sid. 6 f.

¹²⁷ ”Rolling Stones: Exile on Main St.”, *Clarté* 45:5 1972, Sid. 7.

Skolan är ej bra,
inte alls vad vi vill ha
bara teori

Skolan försvarar
kapitalisternas makt
det är inte rätt

Låt oss utvecklas
skriv ner sanningen för oss
Lär oss hur det är

Vi lär oss regler
Att lagar måste följas
kan en lag va' fel

I vår lärobok
Står det bara fakta där?
det tror vi inte

Vem bestämmer här?
ej de som arbetar där
Varför är det så?

Det är vårt jobb
ge oss medinflytande
det gäller ju oss

Betygen är fel
dom bör vara till för oss
ej ordna kön ut...

Skolan är ej bra
Varför acceptera det?
gör något åt det!

Vi måste enas
om skolan ska bli bättre
KÄMPA KAMRATER!¹²⁸

Ett tema i dikten är bristen på inflytande i undervisningen. Man hittar ofta indikationer på att den marxist-leninistiska pressen anser att eleverna helt saknar inflytande över sin egen skolgång. Man kan i *Proletären* läsa om hur ett gäng progressiva elever vid Fässbergsskolan i Mölndal av rektorn påtvingats uppgiften att samla in pengar till cancerforskningen år 1971. Då forskning överlag ansågs vara ett borgerligt tramsigt påhitt valde man att trotsa rektorns vilja och istället gå ut med bössor för att samla in pengar till strejkande takläggare i Backa. Att bidra till forskningen anses vara

¹²⁸ "En dikt om plugget", *Clarté* 45:2 1972, Sid. 15.

ett exempel på aktiviteter borgerligheten påtvingar eleverna. Elevernas agerande då de trotsade rektorn applåderades av *Proletären* som beskriver det som ”ett bra proletärt dagsverke”.¹²⁹

En insändare i *Clarté* från en 14-årig pojke berättar hur denne, vid namn Stefan, önskar bli medlem i Svenska Clartéförbundet då han dagligen ser hur monopolkapitalismen sprider sin propaganda i skolorna. Detta sker genom borgerliga lärares sätt att förklara samhällsföreteelser samt en ensidigt borgerlig syn i läroböckerna. Vidare berättar Stefan hur rektorn har den totala makten i skolan och hur han för sig på ett despotiskt manér. Insändaren avslutas med uppmaningen; ”Upp till kamp mot monopolkapitalisternas lakejer Palme, Ingvar Carlsson och Jonas Orring”.¹³⁰

En stor del av kritiken som marxist-leninisterna riktade mot skolväsendet handlar om UKAS (universitetskanslerämbetets arbetsgrupp för fasta studiegångar) och det var bl.a. denna som gjorde att studenterna i protest valde att ockupera sina kårhus i Stockholm och Lund 1968.¹³¹ Historikern Sven-Olof Josefsson har i sin avhandling *Året var 1968. Universitetskris och studentrevolt i Stockholm och Lund*, 1996, i detalj gått in på den kritik man från vänstern riktade mot UKAS vilket gör att denna studie inte går in i temat på något djupare plan, trots att det var en livligt diskuterad fråga. Rent generellt kritiserade de svenska marxist-leninisterna SAP:s beslut att reformera universiteten då man tyckte denna reform gjorde att staten fick mer inflytande över universitetsvärlden. Vidare hårdnade kraven på att man varje läsår skulle ta ett visst antal högskolepoäng vilket gjorde att många studenter kastades ut i arbetslöshet. Studietakten blev dessutom högre vilket gjorde att allt fler studenter misslyckades. 1970 lyckades t.ex, enligt *Clartés* utsaga, enbart 16% av studenterna på grundkursen i historia på den historiska institutionen vid Stockholms Universitet att klara den nya studietakten. Undervisningen här beskrivs som att fakten måste ”korvstoppas” in i huvudet och att eleverna inte får något helhetsintryck av historien då man innan en tenta måste ”vrälläsa”.¹³²

Denna del i studien har tagit upp aspekter som bl.a. rör den borgerliga indoktrinering de svenska marxist-leninisterna såg i det västerländska samhället. Samhällskritiken riktades dock inte enbart mot det västerländska samhället, även Sovjetunionen sågs som en korrumpierad stat. Den avslutande delen i momentet samhällskritik ämnar denna studie ägna åt detta.

¹²⁹ ”Proletärt dagsverke i Mölndal”, *Proletären* 1:1 1970, Sid. 4.

¹³⁰ ”Brev till clarte”, *Clarté* 43:6 1970, Sid. 16.

¹³¹ Wiklund, Martin 2012, Sid. 60.

¹³² ”Julklapp till studenter: Utspärning”, *Clarté* 43:6 1970, Sid. 10.

Samhällskritiken del 4- Socialimperialisterna i Sovjetunionen

Man kunde 1968 läsa i *Gnistan* en artikel vid namn "Är Sovjetunionen allttjämnt ett socialistiskt land?". Till denna fråga ställde man sig skeptisk då man ansåg att proletariats diktatur hade avskaffats efter 1953 och istället ersatts av ett klassamhälle av kapitalistisk natur.¹³³ Synen som presenteras här är typisk för den marxist-leninistiska pressen, vilket denna studie i denna del ska exemplifiera.

Mycket av den kritik man riktade mot Sovjetunionen har att göra med tanken att s.k revisionister tillskansat sig makt och härvidlag satt sina egna intressen framför den breda massans.¹³⁴ Dessa intressen i sin tur liknar de intressen s.k. "pampar" har i den kapitalistiska ordningen och den materiella basen inordnar sig efter dem. Man kritiserar t.ex. från svenskt marxist-leninistiskt håll att de intellektuella i Sovjetunionen har högre lön än arbetarna och detta p.g.a. att "byrokratbourgeoisien försöker återupprätta kapitalismen".¹³⁵

Startskottet för att de s.k revisionisterna tog makten i Sovjet placeras i *Proletären* till 1956 då SUKP (Sovjetunionens kommunistiska parti) höll sin tjugonde partikongress. Här höll Nikita Chrustjov anföranden vars mål var att smutskasta Stalin. Enligt *Proletären* hade proletariats diktatur fungerat bra innan Stalins död men helt givit vika för ett kapitalistiskt system i.o.m. Chrustjovs tillträde.¹³⁶

Detta kapitalistiska system är, menar man, precis på samma sätt som man ser det västerländska samhället, imperialistiskt vilket man från svenskt marxist-leninistiskt perspektiv främst urskönjer i deras utrikespolitik. Denna imperialism blir märkbar när Sovjetunionen 1968 invaderar Tjeckoslovakien. I *Clarté* går man inte lika långt som i *Proletären*, här hävdar man inte att det socialistiska samhället helt förverkligades i Sovjetunionen under Stalin. Anledningen till detta var att utrensningarna av "borgerliga byråkratiska element", vilka hade bekymrat Lenin under hans sista tid vid livet, aldrig gjorts ordentligt, men man hävdar ändå att "Stalins linje i den ekonomiska

¹³³ "Är Sovjetunionen allttjämnt ett socialistiskt land?", *Gnistan* 2:10 1968, Sid. 15.

¹³⁴ Baude, Frank, "KFML hyllar den segrande kulturrevolutionen", *Gnistan* 2:11-12 1968, Sid. 17.

¹³⁵ "Proletariats diktatur finns inte längre. Vems diktatur ska "hela folkets stat" dölja?", *Gnistan* 3:1 1969, Sid. 15.

¹³⁶ "Chrusjtjovrevisionisterna till makten i Sovjet", *Proletären* 2:10 1971, Sid. 4.

utvecklingspolitiken var i princip riktig”, med andra ord var det alltså dessa borgerligt byråkratiska element som drev sovjetledarna till att ockupera Tjeckoslovakien då dessa var korrumpade.¹³⁷

De revisionistiska imperialistiska tendenserna blir för de svenska marxist-leninisterna tydligare när Sovjetunionen under samma tid väljer att gå in med trupper i Folkrepubliken Kina. Man menar i *Gnistan* att Sovjetunionen, i artikeln beskrivna som ”tsarimperialister” eller ”sovjetimperialister”, spottar Lenin, som alltid varit mån om att olika folk skall styra över sig själva, i ansiktet genom att ockupera ett annat socialistiskt land.¹³⁸ I en annan artikel beskrivs hur Röda armén gått in vid floden Ussuri i Kina. Detta beskrivs som en ”rutten politik” och artikeln avslutas med slagorden: ”obrottslig solidaritet med Folkrepubliken Kina, dess folk och dess ärorika kommunistiska parti med kamrat Mao Tse-tung i spetsen”.¹³⁹

Längre fram på våren rapporterar *Gnistan* hur Leonid Brezjnev ska ha ställt in en parad med Röda Armén vilken brukade gå av stapeln första maj. Detta för att försöka lura omvärlden att Sovjetunionen blivit en fredlig nation. Denna fredsvilja förkastas av artikelförfattaren då man vet att det finns sovjetiska trupper både i Kina och Tjeckoslovakien.¹⁴⁰

En stark tendens för vad man från svenskt marxist-leninistiskt håll ser som ett moraliskt förfall hos ledarna i Sovjetunionen är faktumet att Brezjnev fick en Cadillac Eldorado av 1972 års modell av Nixon när denne var på statsbesök. Faktumet att sovjetledaren väljer att köra runt i en flott amerikansk bil är, enligt *Gnistan*, föraktligt men inte så konstigt då man väljer att jämställa Sovjetunionen med USA och konstaterar att de två nationerna i årtal delat upp världen mellan sig.¹⁴¹ Även i *Clarté* rapporterar man om Bresjnevs lyxiga vanor. I en artikel vid namn ”Samlaren” fastslås det att Bresjnev har sex bilar av lyxiga märken och särskild tyngd läggs vid en Bentley Saloon vilket är en bil ”som miljonärerna köar för att skaffa sig”. Man påpekar även att många är på det klara med att Sovjetunionen lämnat den socialistiska vägen.¹⁴²

¹³⁷ Gustafsson, Bo, ”Sovjetrevisionismen och ockupationen av Tjeckoslovakien”, *Clarté* 41:5-6 1968, Sid. 22 f.

¹³⁸ ”Från socialism till tsarimperialism”, *Gnistan* 3:3 1969, Sid. 2.

¹³⁹ ”Uttalande från KFML:s göteborgsavdelning”, *Gnistan* 3:3 1969, Sid. 13.

¹⁴⁰ ”Brezjnev & Co:s fredsvilja blottas vid gränsen mot Kina och Tjeckoslovakien”, *Gnistan* 3:8 1969, Sid. 1.

¹⁴¹ ”Nixon i Moskva”, *Gnistan* 6:6-7 1972, Sid. 2.

¹⁴² ”Samlaren”, *Clarté* 45:9 1972, Sid. 15.

På samma sida som ”Samlaren” finns en annan artikel som även den pekar på de svenska marxist-leninisternas syn på sovjetledarna, denna gången i form av en vits någon i *Clartés* redaktion hört i Albanien angående Chrustjov och Zhou Enlai, en av Maos närmaste män. Vitsen lyder:

Chrustjev och Chou En-lai träffades 1963. Chrustjev tog genast till orda och började skryta med sitt klassursprung. - Som du vet kommer jag från den ryska arbetarklassen. När jag var ung levde mina föräldrar under mycket svåra förhållanden. Föresten har jag hört att du kommer från en rik kinesisk köpmannafamilj. Det är stora skillnader mellan oss två ... Chou En-lai: - Du har helt rätt. Men det finns också likheter. Vi är båda klassförrädare....¹⁴³

Denna del av undersökningen har ägnats åt den kritik man från svenskt marxist-leninistiskt håll riktade mot det västerländska samhällets ekonomiska system vilken även inkluderar de tendenser man såg som revisionistiska i Sovjetunionen. På grund av källmaterialets digra omfång skulle detta segment kunnat gjorts större, men vad denna studie i detta segment hoppas kunnat ha visat är att samhällskritiken var ett närvarande tema i den svenska marxist-leninistiska pressen. Uppsatsens nästa moment ska diskutera den svenska marxist-leninismens utopi.

Utopi del 1-

Kina, basen för världsrevolutionen

1972 sände KFML(r):s centralkommitté en hälsning till KKP:s (Kinas Kommunistiska Parti) centralkommitté med anledning av 50-årsdagen av KKP:s grundande vilket finns publicerat i *Proletären*. I detta går det att läsa hur Mao och KKP ståndaktigt fasthållit vid marxism-leninismen samtidigt som de har utvecklat den och härvidlag lyckats slå tillbaka all revisionism. Till skillnad från Sovjetunionen, och då i synnerhet Chrustjov som efter Stalins död genomförde en kontrarevolutionär kupp, har man i Kina med hjälp av Mao Tse-tungs tänkande försvarat socialismen.¹⁴⁴ Den vidareutveckling av marxism-leninismen man i denna hälsning talar om är främst kulturrevolutionen och denna är ett ständigt återkommande tema i den svenska marxist-leninistiska pressen.

¹⁴³ ”Klassförrädare”, *Clarté* 45:9 1972, Sid. 15.

¹⁴⁴ ”Hälsningar från KFML(r):s CK till KKP:s CK med anledning av 50-årsdagen av Kinas Kommunistiska Partis grundande”, *Proletären* 2:6-7 1971, Sid. 10.

Innan denna undersökning går närmare in på den bild av kulturrevolutionen som tecknas i den marxist-leninistiska pressen kan det vara befogat att ta upp de miljontals människor som miste livet under tiden ordförande Mao satt vid makten. Mellan åren 1948-1957 miste uppskattningsvis 5-8 miljoner människor livet p.g.a av svält och den politiska auktionen ”låt hundra blommor blomma”. Följande år, 1958-1961, kallade ”det stora språnget” i vilket man satsade på att kollektivisera jordbruket och på en småskalig industri, miste uppskattningsvis mellan 20-40 miljoner människor livet p.g.a en svält som var en följd av den kinesiska ekonomins vanskötsel. Kulturrevolutionen, 1966-1976, kom att betyda att återigen miljontals människor miste livet.¹⁴⁵

I den svenska marxist-leninistiska pressen syns inget av detta utan kulturrevolutionen framställs snarare som en utopi. Marxismen ses som en vetenskap som ständigt utvecklas och man ser i *Gnistan* kulturrevolutionen som en nödvändig utveckling för att befästa proletariatets diktatur och skydda den från revisionister. Den stora fördelen är, menar man, att kulturrevolutionen gör folket till en homogen grupp med samma värderingar och samma kultur. Denna kultur ska komma från de stora massorna och de intellektuella måste därför omskolas av arbetarna, bönderna och soldaterna.¹⁴⁶ Anledningen till att intellektuella sågs som en grupp som måste omskolas var att de tidigare stått under inflytande av familjen, d.v.s. ett borgerligt epicentrum, och härvidlag insupit borgerliga värderingar. Kulturrevolutionen beskrivs även ofta som en metod man använder sig av för att lösa motsättningar inom folket.¹⁴⁷

Kulturrevolution kopplas ofta i den svenska marxist-leninistiska pressen till ordförande Mao, eller kanske snarare vad man kallar ”marxist-leninismen Mao Tse-tungs tänkande”. För att förstå den utveckling från feodal stat till vad man ser som världens bästa stat med kulturrevolutionen som krona på verket måste man, enligt de svenska marxist-leninisterna, fördjupa sig i skrifter av Mao, ty det är enbart genom hans tänkande Kina kunnat ha en utveckling utan motstycke i historien. Det var hans idéer som under 1960-talet bekämpade kapitalismen och som fick bukt med analfabetismen.¹⁴⁸

¹⁴⁵ Wällgren, Ingrid, 2017. Sid. 57 f. Man är inte på det klara med exakt hur många som dog under kulturrevolutionen, en vanlig gissning är dock 3 miljoner.

¹⁴⁶ Baude, Frank, ”Kulturrevolutionen har vunnit en avgörande seger”, *Gnistan* 2:11-12 1968, Sid. 15 ff.

¹⁴⁷ Holmberg, Marika, ”Varför var kulturrevolutionen nödvändig i det socialistiska Kina?”, *Gnistan* 3:2 1969, Sid. 15.

¹⁴⁸ ”Folkrepubliken Kina fyller 20 år”, *Gnistan* 3:9 1969, Sid.9.

1948 var, skriver man, ca 80% av alla kineser analfabeter, men via kulturrevolutionen kan 1969 de flesta läsa.¹⁴⁹

I *Clarté* kan man 1969 läsa om den teoretiska grunden för kulturrevolutionen vilken formuleras på följande sätt:

Mao Tsetungs teorier går i korthet ut på följande. Det socialistiska samhället räcker över ett långt historiskt skede. Under denna tid fortsätter klasser och klasskamp att existera. Risken för att kapitalismen ska återupprättas består. Sedan den ekonomiska basen omvandlas fortsätter klasskampen på det ideologiska området. För att genomföra den socialistiska revolutionen till slut är det därför nödvändigt att förändra människornas världsåskådning och övervinna alla gamla konservativa och borgerliga idéer om utbildning, kultur osv. Detta är den teoretiska grunden för kulturrevolutionen. Samtidigt är det kulturrevolutionen som slutgiltigt har bekräftat teoriernas riktighet.¹⁵⁰

Man kan i *Gnistan* 1971 läsa hur ekonomin i Kina efter kulturrevolutionen blivit markant bättre. Ett exempel är gruvindustrin. En liten borgerlig klick i den kinesiska statsmakten ville under ”det stora språnget” satsa på storskalig brytning av mineraler vilket Mao, berättas det, satte stopp för då han menade att småskaliga gruvor var bättre. De småskaliga gruvorna, menar man, har efter hand visat sig vara bättre för ekonomin och är en bidragande faktor till att ekonomin i Kina blomstrar.¹⁵¹

Även i *Proletären* framhåller man Kinas goda ekonomi. Genom planeekonomin är man det enda landet i världen som lyckats hålla sig utanför den ekonomiska kris man annars ser överallt. Inflation existerar inte i Kina och penningvärdet är det samma 1972 som 1949. Vidare liknar man situationen med den finansiella krisen på 1930-talet i vilken man hävdar att Sovjetunionen, i egenskap av ett socialistiskt land, inte påverkades av världsmarknaden och, när resten av världen finansiellt gick på knäna, istället hade en språngartad finansiell tillväxt.¹⁵²

I *Clarté* menar man också att de finansiella framgångarna man nått i Kina beror på kulturrevolutionen. Genom att skapa en homogen vision hos folket har man skapat entusiasm för det sociala uppbyggandet av nationen. Denna andliga kraft har sedan omsatts i den fysiska produktionen. Vidare menar man att allt tal om kaos i den kinesiska ekonomin, som framförts i västerländsk och sovjetisk media, är lögn.¹⁵³

¹⁴⁹ ”Kulturrevolutionen i kina: utbildningen omdanas av proletariatet”, *Gnistan* 3:5 1969, Sid. 20.

¹⁵⁰ ”Arbetarna och bönderna i Kina stärker sin makt på alla områden”, *Clarté* 42:7 1969, Sid. 8.

¹⁵¹ ”Kina efter kulturrevolutionen”, *Gnistan* 5:2 1971, Sid. 12.

¹⁵² ”Folkrepubliken Kina står utanför krisen”, *Proletären* 3:1 1972, Sid. 4.

¹⁵³ ”Arbetarna och bönderna i Kina stärker sin makt på alla områden”, *Clarté* 42:7 1969, Sid. 12.

I *Proletären* kan man 1970 läsa hur Kina är det enda landet i världen som inte har några skulder. Vidare är Kina självförsörjande när det gäller olja och kol och gruvindustrin växer ständigt. Samtidigt har stora steg tagits när det gäller jordbruket, folket har nämligen byggt terasser och kanaler och härmed omvandlat oländiga områden till bördiga åkrar.¹⁵⁴

När Kina 24/4-1970 skjuter upp sin första satellit, Dong Fang Hong I, beskrivs det i *Gnistan* som ett resultat av kulturrevolutionen då denna släppt lös massans ”väldiga skapande kraft”.¹⁵⁵ Även *Clarté* uppmärksammar satelliten och skriver att den är ett tecken på att Kina kommit långt i sin tekniska utveckling. Vidare skriver man att satelliten har en avskräckande funktion och att Kina genom sin utveckling hindrar ett världskrig då varken USA eller Sovjetunionen kommer våga anfalla dem. Mao Tse-tungs tänkande utmålas även här som anledningen att man lyckats bygga satelliten.¹⁵⁶

Ett annat exempel på teknisk utveckling som det rapporteras om i en artikel handlar om en maskin som efter kulturrevolutionen klarade att göra lika många skruvar på en minut som det innan tog 10-12 minuter att göra. Artikeln berättar hur egentligen allt blivit bättre på de kinesiska fabriker och om hur arbetarna, om de stöter på problem, kallar till stormöte för att studera Mao Tse-tungs tänkande vilket ofta leder till att de kan lösa problemet.¹⁵⁷

Temat ”massans väldiga skapande kraft” är ett återkommande tema som fascinerar den svenska marxist-leninistiska pressen. I *Clarté* publiceras 1972 ett reportage som vittnar om hur folket har aktiverats. Detta reportage handlar om vad kinesiska skolungdomar gör på sommarlovet. De tillfrågade ungdomarna sysselsätter sig på olika sätt, men alla de aktiviteter som beskrivs går på det ena eller det andra sättet att koppla till kulturrevolutionen. En 16-årig flicka, vid namn Wu Chung, har sin skolans bästa betyg och ägnar sommarloven åt att sitta i biblioteket och läsa marxistiska klassiker då hon tycker det är viktigt att ungdomen skaffar sig en korrekt politisk uppfattning för att i framtiden kunna vidmakthålla kulturrevolutionen.

En annan flicka, Tao Hua, som är 14 år, berättar hur hon på fritiden tjänar folket. Ett exempel på detta är när hon under förra vinterlovet gjorde en s.k. ”lång marsch” ut på landsbygden för att hela lovet bo hos bönder och hjälpa dem med olika sysslor på gården.

¹⁵⁴ ”40.000 såg ”Kina i bild””, *Proletären* 1:1 1970, Sid. 9.

¹⁵⁵ ”USA-imperialismens ödestimme nalkas”, *Gnistan* 4:5 1970, Sid. 2.

¹⁵⁶ ”Satelliten- ett slag mot imperialismen”, *Clarté* 43:4 1970, Sid. 27.

¹⁵⁷ ”KFML-delegationen besöker kinesisk fabrik”, *Gnistan* 4:4 1970, Sid. 11.

En 16-årig pojke, Pai Wen-pin, berättar hur hela hans skolklass är intresserade av idrott och ser loven som utmärkta tillfällen att träna då ungdomen måste ha en god hälsa för att kunna bygga upp och försvara sitt fosterland.

I artikeln berättas även hur de kinesiska eleverna arbetar en månad på ett jordbruk respektive en månad på en fabrik per läsår.¹⁵⁸

Faktumet att man blandar studier och arbete är en sak som ofta tas upp av den svenska marxist-leninistiska pressen som något positivt. Man kritiserar kraftigt det gamla kinesiska skolväsendet där barn studerade för att bli ämbetsmän, d.v.s. byråkrater vilka aldrig lärde känna arbetarna eller bönderna och således lärde sig förakta dem. Kulturrevolutionen förändrade, menar man, emellertid allt. Det rapporteras att det var studenter vid Pekings universitet som var först med att kritisera den gamla skolan. Utbildningen fick enligt dem inte vara avsedd enbart för en elit, utan skulle komma ur samt tjäna folket. Kulturrevolutionen kom att innebära att elever och studenter skaffade sig praktisk erfarenhet av arbete inom industrin och i jordbruket under tiden som de gick i skolan. Vidare har ungdomar från landsbygden i högre grad tagits in på universiteten och studietiden har förkortats.¹⁵⁹

På ett annat ställe beskrivs hur kulturrevolutionen i skolan eliminerar klyftan mellan teori och praktik ty ”för att just kunna sammanlänka teori med praktik är det nödvändigt att genast tillämpa teorin i praktiken”.¹⁶⁰

Mellan 1968-1972 finns det inte en enda kritisk artikel om Kina i varken *Proletären*, *Gnistan* eller *Clarté*. Kina framställs de facto som det bästa av samhällen och genom kulturrevolutionen har man rensat bort alla revisionistiska element och gett folket den absoluta makten. En passage i *Clarté* från 1968 behandlar just detta:

Under kulturrevolutionen har massorna inte bara haft rätten att kritisera, de har också i en omfattning som hittills är utan motstycke använt sig av denna rätt och tagit upp och kritiserat alla slags felaktigheter. De har inte bara haft demokratiska rättigheter, de har utövat demokrati i större utsträckning än tidigare i mänsklighetens historia.¹⁶¹

¹⁵⁸ Leopold, Christer, ”Sommarlov i Kina”, *Clarté* 45:5 1972, Sid. 12.

¹⁵⁹ ”Skola i Kina: barnen gör sina egna skolbänkar”, *Clarté* 44:6 1971, Sid. 20.

¹⁶⁰ ”Utbildningen i Kina: Arbetare föreläser”, *Clarté* 44:2 1971, Sid. 12.

¹⁶¹ Edqvist, Olle, Genberg Anders, Lundberg, Lennart, Löfstedt, Jan-Ingvar, Mannerheim, Johan, Seyler, Hans & Vikström, Bertil, ”Den stora proletära kulturrevolutionen”, *Clarté* 41:3 1968, Sid. 42.

Kina har alltså, enligt *Clarté*, omvandlat demokratin och härvidlag blivit den bästa av stater. Vidare stöder de alla folks befrielsekamp och har därför, efter sovjetrevisionisternas svek, blivit basen för världsrevolutionen.¹⁶²

Utopi del 2 -

Albanien, revolutionens klippfästning i Europa

Förutom Kina fanns det ett annat land som i synnerhet fascinerade de svenska marxist-leninisterna, nämligen Albanien. *Proletären* rapporterar 1971 att Albanien, precis som Kina, stod utanför västvärldens ekonomiska kris p.g.a sin femårsplan vilken var inriktad på massiv industrialisering.¹⁶³

Denna industrialisering tillskrivs i *Gnistan* AAP (Albaniens Arbetarparti) och dess ledare Enver Hoxha som 1944 efter lång kamp besegrade Tyskland och Italien som ockuperade landet. AAP omdanade herefter Albanien till en socialistisk stat.¹⁶⁴ Redan innan den fascistiska ockupationen hade förhållandena i Albanien varit dåliga. På ett ställe i *Gnistan* från 1969 beskrivs hur ”präster, mullor och muhammedanska religionslärare” utnyttjande böndernas okunnighet och om hur 90% av befolkningen var analfabeter. Detta kom dock, skriver man, att ändras efter 1944 då en mängd socialistiska reformer genomfördes, man fick bukt med analfabetismen och genom kollektivisering av jordbruket tog man det ur feodala förhållanden.¹⁶⁵

Precis som i Kina menar man i *Clarté* 1969 att det råder en stark entusiasm för socialismen vilken främst ger sig till känna om man ser på den albanska ungdomen. Denna entusiasm leder till att den albanska ungdomen, men även bönder och arbetare, när som helst är beredda att arbeta frivilligt för att stärka den socialistiska staten. När landets första järnväg mellan Tirana och Elbasan skulle byggas skall över 100 000 unga enligt *Clarté* ställt upp. 1969 pågick det tre stora projekt i vilka flera hundra ungdomar deltog frivilligt. Förutom dessa projekt aktiverades även ungdomen av

¹⁶² ”Folkkriget- vägen till befrielse”, *Clarté* 42:5 1969, Sid. 2.

¹⁶³ ”Albaniens femårsplan massiv industrialisering” *Proletären* 3:1 1972, Sid. 4.

¹⁶⁴ ”Albanien, revolutionens klippfästning i Europa”, *Gnistan* 2:10 1968, Sid. 9.

¹⁶⁵ ”Inte bara slätterna utan även bergen ska blomstra i Albanien”, *Gnistan* 3:1 1969, Sid. 14.

militären då de en gång i veckan deltog i olika manövrar för att lära sig hantera vapen så att de kunde försvara sitt land.¹⁶⁶

Skolan i Albanien anses även av den svenska marxist-leninistiska pressen vara bättre än den svenska. 1969, samma år som UKAS-reformen, eller snarare det delvis reviderade förslaget PUKAS, antogs av den svenska riksdagen så genomfördes även en skolreform i Albanien. Till skillnad från PUKAS menar man i den svenska marxist-leninistiska pressen att denna reform ägde rum under demokratiska förhållanden då hela folket var med och bestämde. På jordbrukskooperativ, i skolor och fabriker samlades 600 000 arbetare, bönder, studenter, tjänstemän och föräldrar för att besluta hur skolväsendet skulle omdanas. Resultatet blev, enligt *Clarté*, att elever lärde sig tänka självständigt och kritiskt samtidigt som deras kontakt med arbetare och bönder blev starkare. Grundtanken bakom denna skolreform sammanfattas av *Clarté* i tre punkter:

1. Vår [Albaniens] skola bör utbilda människor med bästa möjliga politiska och ideologiska skolning, för att föra den socialistiska revolutionen framåt.
 2. Eleverna bör ha bättre kunskaper på sina specialområden med hänsyn till kraven på hög nivå inom vetenskap och teknologi.
 3. Man bör bättre förena studier och arbete, teoretisk och praktisk utbildning.
- Därtill kommer fysisk och militär träning.¹⁶⁷

I *Gnistan* ger man äran för skolreformen delvis till Hoxha då han efter ett tal 7/3-1965 iscensatte händelseförloppet som ledde till att Albaniens folk fick medbestämmande och som resulterade i en 8-10 årig grundskola följt av ett universitet vid vilket i princip alla ungdomar skulle utbildas.¹⁶⁸

I en artikel i *Gnistan* berättar en albansk hamnarbetare hur fantastiskt Albanien blivit efter att socialismen införts. Han bodde innan AAP:s maktövertagande i ett rum på 4,5×5 m tillsammans med 25 andra personer men 1970 bor han och hans familj bestående av nio personer i 4 rum och kök. Denna nya lägenhet är finansierad av staten. Vidare berättar hamnarbetaren att rasismen helt försvunnit i Albanien och om hur han på helgerna ofta besöker stranden i Durres som förr enbart var avsedd för kapitalister.¹⁶⁹

Det rapporteras även i *Gnistan* om hur all arbetslöshet försvunnit i Albanien. Det framställs i artikeln som arbetarna inte ens vet vad ordet ”arbetslöshet” betyder. En intervjuad arbetare menar att Albanien alltid behöver mer arbetskraft, han är själv anställd inom industrin och beskriver hur

¹⁶⁶ ”Vi går dit där vårt land behöver oss”, *Clarté* 42:8 1969, sid. 5.

¹⁶⁷ ”Skolreform i Albanien - en jämförelse”, *Clarté* 44:8 1971, sid. 3.

¹⁶⁸ ”Undervisning och produktion huvudmoment när Albanien revolutionerar skolan”, *Gnistan* 3:9 1969, Sid. 13.

¹⁶⁹ ”Albansk hamnarbetare berättar om skillnaden mellan förr och nu”, *Gnistan* 4:8 1970, Sid. 13.

nästa femårsplan, vilken ska fokusera på den tunga industrin, kommer göra att det ska anställas 1000 nya medarbetare på hans arbetsplats. Den förra femårsplanen, berättar han, planerade en produktionsökning för hans industri med 50% men denna överstegs och man ökade med hela 83% jämfört med tidigare.¹⁷⁰

Även andra saker rapporteras gå fortare och bättre än planerat, den 25/10-1970 skall enligt utsaga hela Albanien ha fått tillgång till el, detta 13 månader före man förväntade sig vara färdig tack vare det albanska folkets entusiasm. Artikeln som beskriver detta ackompanjeras av en bild på tillsynes glada arbetare stående vid en stor elstolpe i en högfjällsdal.¹⁷¹

Angående utvecklingen i Albanien publicerar *Clarté* 1969 följande tabell:

Produktion per capita av några viktiga varor

Vara		1938	1950	1965	1967
Nafta	kg	104	108	441	500
Kol	"	4	37	178	222
Krom	"	7	43	167	166
Elkraft	Kwh	9	18	183	300
Cement	kg	9	13	72	112
Tyg	meter	0,3	0,9	13,3	16
Socker	Kg	—	0,5	8	9,2

Källa: *Clarté* 1969¹⁷²

Denna tabell tyder på en stor produktionsökning per capita, t.ex. ökar antalet kg kol per capita mellan 1938 och 1967 med hela 5450% och antal Kwh per capita med 3233,33 % o.s.v. *Clarté* förklarar denna ökning på följande sätt;

Albanien har blivit ett blomstrande land genom att lita till egna krafter, konsekvent genomföra de marxist-leninistiska principerna för att bygga socialismen och genom att makten hela tiden har legat i arbetarklassens och böndernas händer. Under ledning av Arbetets parti har Albaniens folk visat vägen för alla undertryckta nationer när det gäller att ta sig ur

¹⁷⁰”Albanien: ingen arbetslöshet”, *Gnistan* 6:2 1972, Sid. 5.

¹⁷¹ ”Hela Albanien elektrifierat”, *Gnistan* 4:12 1970, Sid. 11.

¹⁷² ”Ekonomi: Att sätta politiken främst”, *Clarté* 42:8 1969, Sid, 12.

imperialismens och kapitalismens förtryck och bygga upp en stat som tjänar det arbetande folkets intressen.¹⁷³

Det bör dock tilläggas att *Clarté* aldrig redovisar var man hittat dessa siffror, men en kvalificerad gissning är att de är från Albansk propaganda. Tabellen är talande för den typ av information man möter om Albanien i den svenska marxist-leninistiska pressen.

Förutom den procentuella ökning på 1740% mellan 1950 och 1967 när det gäller antal kg socker per capita man kan utläsa i tabellen ser man även andra stora framsteg i det Albanska jordbruket. I en artikel som följer den med tabellen utmålas Albaniens jordbruk som ett föredöme. Då all jord ägs tillsammans spelar det ingen roll huruvida man arbetar i ett område med bördig jord eller uppe i karga bergstrakter. I *Clarté* kan man 1969 läsa hur ett kollektivjordbruk vid namn Shiaku har en ”vänskapsfarm” uppe i bergen vilken de just skickat 160 kor och 200 får till då bergsfarmens förutsättningar att bedriva agrar verksamhet inte är lika gynnsamma som deras egna.¹⁷⁴

Förutom att ekonomin blivit bättre sedan det socialistiska maktövertagandet indikerar även den svenska marxist-leninistiska pressen att kvinnan i Albanien har emanciperats. Man publicerar i *Clarté* ett utdrag ur ett tal av Hoxha med detta tema. Hoxha framhåller att det är varje socialistisk stats plikt att frigöra kvinnan och att, med ett citat lånat av Lenin, ”varje hemmafru bör läras att sköta statens angelägenheter”.¹⁷⁵ Talet avslutas med orden:

Kvinnans frigörelse som leds av Partiet i vårt land, är långt från en ”kvinnorörelse” som i de kapitalistiska länderna, utan innebär kvinnans framåtskridande till en högre nivå, den innebär kvinnans uppgång till en nivå där hon har lika rättigheter som mannen, den innebär en mannens och kvinnans marsch, skuldra vid skuldra, i en harmoni av mänsklighetens renaste och högsta känslor, mål och ideal, den är en marsch mot kommunismen.¹⁷⁶

1971 meddelar Hoxha, enligt *Gnistan*, att Albanien skulle instifta nya grundlagar då landets socialistiska ideologi hade utvecklats. En av de saker dessa grundlagar skulle säkerställa var kvinnans frigörelse. Emancipationen har dock redan, rapporterar *Gnistan*, kommit en lång väg då flickor inte längre lovas bort som boskap av sina föräldrar.¹⁷⁷

¹⁷³ ”Ekonomin: Att sätta politiken främst”, *Clarté* 42:8 1969, Sid, 12.

¹⁷⁴ ”Kollektivjordbruket Shiaku”, *Clarté* 42:8 1969, Sid.13.

¹⁷⁵ Hoxha, Enver, ”Socialism- en förutsättning för kvinnans frigörelse”, *Clarté* 42:1 1969, Sid. 25.

¹⁷⁶ Ibid, sid. 28.

¹⁷⁷ ”Arbetarmakten stärks i Albanien”, *Gnistan* 5:12 1971, Sid. 8.

I likhet med den bild av Kina som tecknas i den marxist-leninistiska pressen så riktas det aldrig någon kritik mot Albanien. Albanien är här, vid sidan av Kina, det bästa möjliga samhället. Alla de problem som tagits upp i denna undersöknings tidigare delar ansågs inte existerade varken i Kina eller Albanien. Med detta i åtanke är det ingen överdrift att säga att Albanien och Kina i sanning var utopier för de svenska marxist-leninisterna. Den avslutande delen i momentet utopi ska ägnas åt det förväntade socialistiska Sverige och i relation till den kritik man riktad mot den borgerliga konsten även ta upp den typ av konst man ansåg vara bra.

Utopi del 3 - Glöm aldrig klasskampen

”Proletär litteratur och konst är en del av proletariatets hela revolutionära rörelse. De är, som Lenin sade, kuggar och hjul i hela den revolutionära maskinen”¹⁷⁸ Citatet kommer från Mao och säger mycket om de svenska marxist-leninisternas syn på konsten. Konsten ska komma från folket och ha ett revolutionärt budskap. I den marxist-leninistiska pressen finns ett flertal exempel på konst man ansåg var bra. Några exempel skall här ges då dessa belyser den typ av konst man från ett svenskt marxist-leninistiskt håll i ett framtida socialistiskt Sverige tyckte skulle vara önskvärd.

1970 satte Göteborgs Stadsteater upp pjäsen *Ostindiefarare*. Handlingen kretsar kring ostindiefararen Sophia Magdalena som i en närbelägen framtid, 1975 för att vara exakt, gör en handelsresa från Göteborg till Kanton. Kaptenen, som drivs av omåttlig profithunger, väljer att i Kina lasta skeppet maximalt vilket oroar besättningen då överlasten utgör ett säkerhetshot. P.g.a. detta, den dåliga levnadsstandarden ombord och den dåliga lönen väljer besättningen att göra myteri. När ett skjutvapen riktas mot kaptenens huvud beskriver *Gnistan* hur den unga publiken i salongen jublar. Kaptenen skonar dock efter att han lovat att allt gods ska delas lika när man väl ankrat i Göteborg. Pjäsen slutar med att kaptenen bryter sitt löfte och väl i hamn avrättas besättningen då de begått ett brott genom sitt myteri. *Gnistan* beskriver vidare hur pjäsen har ett intressant program som kastar ljus över arbetsförhållandena på de riktiga ostindiefararna. T.ex. kan man här läsa hur en ostindiefarare seglade från Göteborg med 103 man för att komma tillbaka med

¹⁷⁸ ”Revolutionär konst ett vapen i klasskampen”, *Clarté* 43:1 1970, Sid. 14.

endast 36 st. Pjäsen, som främst är riktad till ungdomar, beskrivs ha hög kvalitet och vara fylld av klasskamp.¹⁷⁹

Ett teatersällskap kallat Fria Proteatern, tidigare NJA-gruppen, anses i *Clarté* spela exemplariskt teater. Det är främst två pjäser man tar upp, nämligen *Strejken på Volvo* och *Pjäsen om Norrbotten*. Dessa ska ha växt fram i nära samarbete med arbetare på Volvo och bönder i Övertorneå och kom sedermera att resultera i en skiva med revolutionära sånger.¹⁸⁰ Skivan, som heter *Har ni hört kamrater*, beskrivs i *Gnistan* innehålla 16 sånger varav 10 är skrivna med arbetare och bönder.¹⁸¹

Den bild som tonar fram angående den kultur man från svenskt marxist-leninistiskt håll ser som bra har alltså en folklig prägel. Den skall, som man skrev 1970 i *Clarté*, genomsyras av Maos devis ”glöm aldrig klasskampen”.¹⁸²

Kulturen behöver dock, enligt de svenska marxist-leninisterna, inte alltid vara politiskt bunden till den marxist-leninistiska ideologin för att ändå kunna ha bra kvalitéer. Ett exempel på ett sådant kulturellt alster man ser som bra är Hans Alfredson och Tage Danielssons film *Äppelkriget* från 1971. Filmens handling kretsar kring trakten Änglamark, i verkligheten Österlen, som hotas att exploateras av ett tyskt storföretag. Detta företag vill såga ner alla fruktträd för att bygga ett kommersiellt fritidscenter. Planerna går dock inte i lås då en syskonskara tillsammans med ett mopedbud får hjälp av den svenska folklorens alla väsen att ta upp kampen. Man berömmar i *Clarté* filmen då den driver med monopolkapitalismen och den svenska demokratin samtidigt som den riktar bitande kritik mot EEC. Den enda kritiken man har rör böndernas roll i filmen då man anser att filmen hade varit bättre om det var dessa som förde kampen.¹⁸³

Kultur som är bunden till klasskampen är alltså bra och en förutsättning för revolutionen, men hur föreställde man sig egentligen att det socialistiska Sverige skulle se ut? Visionen för marxist-leninisterna var ett klasslöst samhälle i vilket proletariats diktatur rådde. I detta skulle inget förtryck råda. I artikeln ”Yttrandefrihet under socialismen”, publicerad i *Gnistan* 1972, beskrivs hur alla tidningar i ett framtida socialistiskt samhälle ska ägas kollektivt och ha som uppgift att tjäna majoriteten, alltså inte minoriteten vilket man ansåg var fallet 1972. Vidare ska arbetarnas åsikter tas på allvar och inte ignoreras, ty det är arbetarna som är revolutionen. I tidningarna ska strunt som

¹⁷⁹ ”Ostindiefarare. Ungdomspjäsen fylld av klasskamp”, *Gnistan* 4:2 1970, Sid. 3.

¹⁸⁰ ”Ny PRO-teater-skiva”, *Clarté* 43:6 1970, Sid. 19.

¹⁸¹ ”Pjäsen om Norrbotten succé på turné”, *Gnistan* 5:10 1971, Sid. 12.

¹⁸² ”Revolutionär konst ett vapen i klasskampen”, *Clarté* 43:1 1970, Sid. 15.

¹⁸³ ”Clarté på bio: Äppelkriget”, *Clarté* 45:1 1972, Sid. 17.

kändisar helt försvinna och de skall endast publicera nyttig information som främjar revolutionen. Vidare ska alla ha möjlighet att framföra sina egna åsikter, men samhället kommer vara skapt så att man inte kommer vara kapabel att t.ex. propagera för USA:s folkmord i Indokina då man blivit upplyst av socialismen.¹⁸⁴

Denna upplysning sker enligt de svenska marxist-leninisterna genom marxist-leninismen-Mao Tse-tungs tänkande då detta tänkesätt är marxist-leninismen i den nutida världen. Tänkandet är, menar man, vidare fullt möjligt att applicera på en svensk kontext.¹⁸⁵

Dessutom ser man alla problem i västvärlden som rotade i kapitalismen. Socialismen ses som nödvändig då kris efter kris i kapitalismen ersätter varandra. Med andra ord gräver kapitalismen sin egen grav och måste ersättas av ett annat system.¹⁸⁶ Revolutionen är något enbart arbetarklassen kan nå och det är viktigt att den förbereder sig för denna. Man propagerar i *Clarté* för att unga ska, även om försvarsmakten ses som förhatlig, göra lumpen då de där lär sig använda vapen och då kommer vara redo att använda dem när revolutionen bryter ut.¹⁸⁷

Rent generellt skrivs det sällan om hur det framtida socialistiska samhället rent konkret skulle se ut i Sverige. Kanske beror detta på att man hade Kina och Albanien som förebilder och därmed, genom att rapportera om dem, hade en klar bild av hur en socialistisk stat såg ut. Undersökningens avslutande del ska analysera den bild av auktoritära ledargestalter som syns i den svenska marxist-leninistiska pressen.

Auktoritära ledargestalter del 1- Stalin, vår vän och kamrat!

Den vänsterintellektuelle Jan Myrdal yttrade i den sista krönikan han skrev för *Aftonbladet* uppfattningen om att fel politiska åsikter kunde leda till ett nackskott i 1930-talets Sovjetunionen. Krönikan provocerade Baude som valde att skicka in ett svar. Detta kom dock inte med vilket

¹⁸⁴ "Yttrandefrihet under socialismen", *Gnistan* 6:9 1972, Sid. 8.

¹⁸⁵ "Läs och tillämpa Mao", *Gnistan* 5:10 1971, Sid. 10.

¹⁸⁶ "Socialismen är nödvändig", *Gnistan* 5:5 1971, Sid. 8.

¹⁸⁷ "Gör lumpen!", *Clarté* 45:1 1972, Sid. 20.

gjorde att man beslutade sig för att publicera det i *Proletären* istället. I detta svar går Baude till hårt angrepp och väljer att kalla Myrdal för antistalinist.¹⁸⁸

Ordvalet ”antistalinist”, och att man kan bli beskylld för att vara en sådan, tyder på att motsatsen, alltså ”stalinist”, i de svenska marxist-leninistiska kretsarna förekom och ansågs vara något bra.

Kanske främst inom KFML(r) ser man runt 1970 en vurm för Stalin. 1971 tillverkade man ett rockslagsmärke i plast som var 20×25 mm vilket var tänkt att man skulle bära första maj. Märket pryddes av en bild på Stalin och *Proletären* uppmuntrade sina läsare att köpa, sälja och bära märket då detta var en viktig del i propagandaarbetet. Dessutom, ansåg man, avgränsade märket alla KFML(r):are från s.k småborgerliga vänsterorganisationer.¹⁸⁹

Märket nämns även i ett annat nummer av *Proletären*. I denna notis förklarar man närmare varför man valt Stalins porträtt. Man kan här läsa hur Stalin var oändligt lojal med massorna. Det var han, tillsammans med sin vapenbroder Lenin, som organiserade partiet och innan den ryska revolutionen tog han ofta eget ansvar då Lenin befann sig i exil. Han ledde det ryska proletariatet till seger och blev dessutom under det andra världskriget hela världens klassmedvetna världsproletariats ledare. Dessa anledningar har gjort, menar man, att bourgeoisien försökt svärta ner hans namn men världsproletariatet kommer alltid hylla den store revolutionären. Avslutningsvis skrivs; ”det är med stolthet som alla klassmedvetna arbetare kommer att bära KFML(r):s första majmärke som i år har Stalins bild”.¹⁹⁰

Man kan även i *Proletären* läsa hur ”Stalin var en stor revolutionär ledare som har gjort utmärkta insatser för det sovjetiska folket och hela den internationella arbetarklassen”.¹⁹¹ Detta i samband med en utläggning om att Stalin aldrig ruckade på proletariatets diktatur, utan att det först var efter hans död som Sovjetunionen, genom revisionisten Chrusjtjov, slog sig in på den korrupta kapitalistiska banan.

Även i *Gnistan* åberopas stundtals Stalin. 1971 publicerar man delar av ett tal riktat till utländska socialister Stalin höll på SUKP:s 19:de partikongress, 1952. Andemeningen i detta tal är att demokratins fana har kastats åt sidan i de kapitalistiska nationerna och att det är upp till de

¹⁸⁸ Baude, Frank, ”JM åter till fadershuset”, *Proletären* 2:2 1971, Sid. 4.

¹⁸⁹ *Proletären* 2:3 1971, Sid. 12. Denna reklamnotis saknar både signatur och rubrik.

¹⁹⁰ ”KFML(r):s första majmärke”, *Proletären* 2:4 1971, Sid. 12.

¹⁹¹ ”Chrusjtjovrevisionisterna till makten i Sovjet”, *Proletären* 2:10 1971, Sid. 4.

socialistiska partierna att hissa den igen. Det är partierna som kan gå fram och bli nationens ledande kraft och ingen annan. Man har gett talet rubriken ”Råd från Stalin”.¹⁹²

1970 kan man i *Gnistan* läsa hur KFML:s västeråsavdelning tryckt upp verk av Stalin, bl.a *Leninismens grunder* och *Stalins 12 punkter för bolsjevisering*. Böckerna rekommenderas som viktiga då Stalin propagerar för, precis som i talet vid den 19:de partikongressen, att partiet måste vara arbetarklassens förtrupp. För att åstadkomma detta måste, enligt Stalin, alla revisionistiska element elimineras. Partiets inre enhet och sammanhållning bygger på att ”opportunistens ogräs” rensas bort i tid.¹⁹³

I *Gnistan*, vilka inte riktigt på samma sätt som *Proletären* vurmar för Stalin, finns uppfattningen att proletariats diktatur i viss mån började stagnera under Stalins tid vid makten, dock inte avskaffas som efter hans död. Stalins misstag måste, menar man, ses i sitt historiska sammanhang. Stalin stödde sig för mycket på staten men var i grunden bra för Sovjetunionen och en stor revolutionär.¹⁹⁴

Vid ett tillfälle publicerar man ett uttalande om Stalin gjort av Tô Hữu, poet och ledamot i Vietnams Arbetarpartis sekretariat. Hữu menar att många av hans partis socialistiska vänner i världen sagt att Stalin gjort onda saker. Vidare säger Hữu att Stalin aldrig gjort något ont mot det vietnamesiska folket och att anklagelserna mot honom bara är en droppe i havet om man ställer dem mot allt gott han har gjort. Hữu avslutar med att säga att Stalin kanske inte var en ny Lenin, men mycket väl hans främsta lärljunge.¹⁹⁵

Angående den surnande relationen som uppstod mellan Stalin och Lenin kort innan den senares död skriver man i *Gnistan* att Lenins agg mot Stalin var obefogat då det egentligen var Lev Trotskij som förfalskat dokument. Dessa dokument ska ha lurat Lenin att tro att Stalin var paranoid och uppsåtet bakom dessa dokument var, från Trotskijs sida, att själv bli vald till partiets ledare.¹⁹⁶ Stalins linje gick alltså aldrig, menas det, mot Lenins även om Lenin under sin sista tid trodde det.

I en attack på det Socialistiska Förbundet, grundat 1967, menar man i *Clarté* att dessa endast ser ”avskyvärda förbrytelser” i Stalins proletära diktatur då de är borgerliga och har en borgerligt-

¹⁹² Stalin, Josef, ”Råd från Stalin”, *Gnistan* 5:1 1971, Sid. 10

¹⁹³ ”Stalin om partiet”, *Gnistan* 4:12 1970, Sid. 15.

¹⁹⁴ ”Stalin- en stor revolutionär”, *Gnistan* 3:6-7 1969, Sid. 4.

¹⁹⁵ ”«Stalin var en stor socialist»”, *Gnistan* 4:8 1970, Sid. 18.

¹⁹⁶ ”Sanningen om Lenins ”testamente””, *Gnistan* 3:10 1969, Sid. 11.

demokratisk världsbild. De förstår inte att våldet är nödvändigt om man vill skapa och upprätthålla en revolution.¹⁹⁷

1973, året efter att denna studies källmaterial slutar, släppte det KFML(r)anknutna bandet Knutna Nävar skivan *De svarta listornas folk*. På denna kan man bland annat höra *Sången om Stalin* och en vers från denna får avsluta detta segment då texten är talande:

Den [revolutionen] hånas, bespottas, men kan inte hejdas,
den når alla länder trots borgarnas hat!
Vi bringar ett leve till minnet av Stalin!
Den stålhårde kämpen, vår vän och Kamrat!¹⁹⁸

Auktoritära ledargestalter del 2-

Mao Tse-Tungs tanke är solen som aldrig ska gå ned!

KFML anordnade 1969 ett seminarium i vilket frågan huruvida Mao alltid hade rätt diskuterades. I *Gnistan* rapporteras hur man på detta seminarium kom fram till att Maos tänkande alltid är rätt då de teorier han formulerat har visat sig stämma i alla lägen. Man var i och för sig eniga om att Mao vid något tillfälle kan ha agerat på ett sådant sätt att ett ringa fel kan ha gjort sig gällande, men dessa fel hade då upptäckts och korrigerats på ett tidigt plan.¹⁹⁹

Detta seminariums tematik gör sig gällande för den gängse bilden av Mao man får i den svenska marxist-leninistiska pressen. Då man, vilket redan är sagt, föraktade den borgerliga pressen hade man ändå inga problem med att hänvisa till den om det som stod i den ansågs vara bra. I *Clarté* hänvisar man t.ex. 1972 till en intervju i *Damernas värld*. I denna ska H.K.H. kronprins Carl Gustaf berättat att Mao var hans idol bland världsledande politiker. På frågan om inte kronprinsen skulle vara neutral i politiska frågor ska han ha svarat; ”Att framstå som helt opolitisk när man har en åsikt är väldigt svårt ibland [...] Mao är en otrolig man”. Notisen avslutas med konstaterandet att ”alla har vi två sidor”.²⁰⁰

¹⁹⁷ Isaksson, Hans, ”Program för socialism? - Socialistiska förbundets programförslag”, *Clarté* 41:2 1968, Sid. 58

¹⁹⁸ Knutna Nävar, *De svarta listornas folk* (Proletärkultur 1973), Spår nummer 10 ”Sången om Stalin”, vers nummer 4.

¹⁹⁹ ”Framgångsrikt seminarium om kulturrevolutionen”, *Gnistan* 3:12 1969, Sid. 11.

²⁰⁰ ”Mao Tsetung”, *Clarté* 45:6 1972, Sid. 15.

Mycket av den beundran man hyste för Mao har att göra med kulturrevolutionen. 1968 kan man läsa i *Gnistan* hur det är genom Maos ledarskap kulturrevolutionen kunnat bli till och hur det är genom denna man i Kina lyckats skydda sig mot de revisionistiska element som ledde Sovjetunionen i fördärvet.²⁰¹ Med andra ord menas det att revolutionens fortlevnad och det elyseiska förhållandena i Kina beror på Mao och hans tänkande. Mao framställs ofta som en förnyare av marxist-leninismen och hans tänkande ”har summerat de historiska erfarenheterna av den revolutionära kampen i Kina och i hela världen i vår tid”.²⁰²

Man såg det alltså som att det var genom Maos tänkande man både kunde utföra och bibehålla en revolution, d.v.s. krossa klassamhället och kapitalismen. Samtidigt, menar man, är det element av självkritik som gör att marxist-leninismen ständigt utvecklas och att det är dessa som leder till att man kan korrigerar de fel man gör på vägen mot det klasslösa samhället. Studiet av marxist-leninismen-Mao Tse-tungs tänkande beskrivs i *Clarté* lära revolutionärerna allt detta.²⁰³

I *Gnistan* skriver man 1969 i en artikel som har med sjömannens arbetsvillkor att göra hur en kamrat som tidigare skrivit en artikel på detta ämne har förlitat sig på fel information och publicerat fel uppgifter. Man väljer att publicera korrekta fakta men har även en utläggning om att Mao har lärt dem att det är viktigt att skaffa sig riktiga uppgifter. Vidare skriver man att denna lärdom, och egentligen alla aspekter av Maos tänkande, måste genomsyra hela den politiska kampen.²⁰⁴

Den 13/3-1968 höll det svenska Clartéförbundet kongress och fattade då beslutet om att omvandla förbundet till en revolutionär organisation och helt ställa sig bakom marxist-leninismen- Mao Tse-tungs tänkande. Man menar vidare att det finns en del som hävdar att marxist-leninismen- Mao Tse-tungs tänkande är en samling förstenade dogmer vilket är ett påstående man helt avisar. *Clartés* redaktör Hans Seyler skriver:

Det är Mao Tse-tungs tänkande som idag får hela det kinesiska samhället, med sina 700 miljoner människor, att sjuda och förvandlas i den stora kulturrevolutionen. Kan dessa teorier bestå av döda dogmer? Kan de någonsin bli ett uttryck för sekterism? Och åter. Skulle de inte vara tillämpliga även i Sverige, när de alltmer bryter fram och segrar över hela världen? Marxism-leninismen, Mao Tse-tungs tänkande innehåller de allmänna lagar

²⁰¹ Baude, Frank, ”KFML hyllar den segrande kulturrevolutionen”, *Gnistan* 2:11-12 1968, Sid. 17.

²⁰² Mannerheim, Johan & Rosenberg, Göran, ”Enhetens och segerns kongress”, *Clarté* 42:4 1969, Sid. 21.

²⁰³ ”Vad vill KFML?”, *Clarté* 43:3 1970, Sid. 19.

²⁰⁴ ”Dessa är fakta om sjöfolkets löner och pensionsålder”, *Gnistan* 3:3 1969, Sid. 4.

och sanningar, som hittills upptäckts, för hur proletariatet skall gå till väga för att vinna segern.²⁰⁵

I *Clarté* beskrivs även partiledningens roll. I likhet med Stalins tankar om vikten av ett revolutionärt partis ledande funktion i klasskapen som fördes fram i denna uppsats del om Stalin så framför man även här tankar om partiets ledning, denna gång förankrade i Mao. I relation till kulturrevolutionen måste kaderna, d.v.s. partifunktionärerna, ha en aktiv roll samtidigt som de måste grunda allt de gör i massorna. En aktiv massa utan kader skulle inte kunna bibehålla en revolution. Det finns dock alltid en liten grupp kaders som slagit in på en revisionistisk väg vilka alltid måste avslöjas och störtas. För att göra detta måste divisen ”enhet- kritik och självkritik- enhet” följas. Detta är alltså en metod i vilken man genom självkritiken lär sig av historiska misstag för att sedan skapa enhet igen.²⁰⁶

Även i *Gnistan* propagerar man för vikten av en stark partiledning. Man kan här läsa att demokratin i det kapitalistiska samhället bara är en lögn borgerligheten trumpetar ut då politiska beslut inte tas genom riksdagsval utan i bankers och bolags styrelserum. För att i sanning få en folkdemokrati krävs det att det finns en partiledning som arbetar för folket och som har deras lojalitet. Vidare är det upp till partiet att fatta beslut eftersom att det är mer rationellt än om man skulle kalla till stormöte varenda gång ett beslut var tvunget att fattas.²⁰⁷

I *Clarté* beskriver man 1968 hur imperialister, revisionister och småborgerliga intellektuella ständigt försöker smutskasta kulturrevolutionen genom att säga att det råder en personkult runt Mao. Detta är enligt *Clarté* fel då dessa inte har begripit kulturrevolutionen som beskrivs som århundradets viktigaste historiska skeende. Man skriver att varje politisk rörelse behöver en ledare och att marxismen alltid varnat för en massa utan ledning. I Kina handlar det om kapitalism *vis-à-vis* socialism och i denna kamp har Mao alltid stått obrottslig på socialismens sida. Man skriver:

Genom sina konkreta historiska insatser har Mao för miljoner och åter miljoner fattiga och förtryckta personifierat hoppet om ett bättre samhälle och en människovärdig existens. Mao hyllas således inte för att han skulle besitta några övermänniskliga egenskaper, utan därför att han i varje avgörande historisk situation förmått att klarlägga den korrekta vägen bort från nöden och svälten, bort från feodalismen och kapitalismen och fram mot kommunismen och

²⁰⁵ Seyler, Hans, ”Ingen revolutionär organisation utan en revolutionär teori”, *Clarté* 41:3 1968, Sid. 2 f.

²⁰⁶ Edqvist, Olle, Genberg, Anders, Lundberg, Lennart, Löfstedt, Jan-Ingvar, Mannerheim, Johan, Seyler, Hans & Vikström, Bertil, ”Den stora proletära kulturrevolutionen”, *Clarté* 41:3 1968, Sid. 48 f.

²⁰⁷ ”Partiets ledning- en förutsättning för vår folkdemokrati”, *Gnistan* 4:9 1970, Sid. 11.

det klasslösa samhället. Det är viktigt att observera att massornas hyllningar riktar sig mer mot Maos tänkande än hans person och förvandlas således till en aktiv kraft i samhällsomdaningen.²⁰⁸

Det är alltså inte Mao man hyllar utan snarare revolutionen och den fortsatta kulturrevolution. Mot bakgrund av detta skulle man kunna tänka sig att Mao personifierar kulturrevolutionen, en annat passage från *Clarté* styrker detta resonemang;

”Alla våra segrar har nåtts under ordförande Maos ledning och är segrar för Mao Tse-tungs tänkande” (Lin Piao). Detta är en av kärnpunkterna i kulturrevolutionen. [...] Kulturrevolutionen är också [förutom för KKP] en seger för Mao Tse-tungs tänkande. Den bekräftar att Mao Tse-tungs tänkande är marxist-leninismen i vår tid och en vidareutveckling av marxismen till ett nytt stadium. Men kulturrevolutionen visar också att marxism-leninismen-Mao Tse-tungs tänkande är proletariats ideologi, att den tillhör folket och är var mans egendom. Den är ingen abstrakt teori utan kan förstås av massorna och användas av massorna för att omvandla samhället.²⁰⁹

Generellt är det Maos tänkande och kulturrevolutionen man hyllar i den svenska marxist-leninistiska pressen. Det finns dock ett tillfälle då man beskriver själve mannen.

1969 åkte en svensk delegation från KFML till Kina vilken det rapporteras om i *Gnistan*. Förutom diverse studiebesök på fabriker och jordbruk deltog man i en bankett tillsammans med KKP:s ledning samt 5000 bönder, arbetare och soldater. Under denna bankett träffade man även Mao. Mao ska vid detta tillfälle dementerat de rykten om hans dåliga hälsa som figurerade i borgerlig press. Vidare skriver *Gnistan* om Mao att ”han verkade frisk och solbränd, var glad och livlig och mycket intresserad av allt och alla. Och hans handslag var fast och varmt”.²¹⁰ Reportaget ackompanjeras av en bild där KFML:arna står leende tillsammans med KKP:s ledning. Texten under bilden lyder; ”kamraterna Chou En-lai, Gunnar Bylin, Mao Tse-tung, Nils Holmberg, Lin Piao, Ken Shen, Sigyn Meder, Kurt Lundgren och Chen Po-ta” och i artikeln skrivs även att Mao och Kinas framgångar är en källa för inspiration till KFML och det svenska folket.²¹¹

Det råder inga tvivel om att både Stalin och Mao hade en dragningskraft på de svenska marxist-leninisterna. I uppsatsens avslutande del ska denna relation diskuteras i förhållande till tiden, den

²⁰⁸ Edqvist, Olle, Genberg Anders, Lundberg, Lennart, Löfstedt, Jan-Ingvar, Mannerheim, Johan, Seyler, Hans & Vikström, Bertil, ”Den stora proletära kulturrevolutionen”, *Clarté* 41:3 1968, Sid. 58.

²⁰⁹ ”Arbetarna och bönderna i Kina stärker sin makt på alla områden”, *Clarté* 42:7 1969, Sid. 13.

²¹⁰ ”Möte med livfull ordförande Mao under dagar fyllda av upplevelser”, *Gnistan* 3:10 1969, Sid. 9.

²¹¹ *Ibid*, Sid. 9.

samhällskritik man riktade mot västerlandet och den utopi man såg i öst. Segmentet om Mao kan även det avslutas med några rader från Knutna nävar, denna gång från ”Rorsmannen”, 1971:

Fisken behöver vatten
Och blommornas rötter jord
Folkets massor måste ha ett kommunistparti
Mao Tse-Tungs tanke är solen som aldrig ska gå ned!²¹²

²¹² Knutna Nävar, *Internationalen och andra revolutionära arbetarsånger* (Proletärkultur 1971), Spår nummer 10 ”Rorsmannen”, refräng nr 1.

Slutsatser och diskussion:

Vilka resultat kan man då se i undersökningen? För att svara på de frågor denna studie ställt krävs en diskussion i vilken resultaten ställs mot teorin. Studiens första fråga om de svenska marxist-leninisternas tidsuppfattning kan sägas vara den svåraste vilket gör att denna diskuteras i ljuset av de andra frågornas resultat

Undersökningens första del har visat att de svenska marxist-leninisterna var kritiska mot det västerländska samhället. Källorna berättar hur staten, med SAP i spetsen, gör allt för att exploatera arbetarklassen och öka monopolkapitalismens vinster. Vidare berättas att staten bekämpar politiskt medvetna representanter för de marxist-leninistiska organisationerna med våld, vilket kanske främst är något man ser i de artiklar som behandlar FNL-demonstrationer. I *Proletären* tar man steget längre och menar på ett ställe att den svenska försvarsmakten har byggt koncentrationsläger ämnade för svenska kommunister om massorna skulle resa sig.

Undersökningen har även visat hur man från svenskt marxist-leninistiskt håll ser hur kapitalismen även på en latent nivå tyglar arbetarklassen. Den ideologiska överbyggnaden, för att tala med Marx, ses i den svenska marxist-leninistiska pressen som något i konstant förändring. Undersökningen visar hur man kraftigt kritiserade saker man ansåg var borgerlighetens sätt att passivisera arbetarklassen. Exempel på sådana saker som tas upp i undersökningen är bildkonsten, teatern, musiken, pornografin, idrotten och rusmedlen. Svaret på denna studies andra fråga, vilken handlar om de svenska marxist-leninisterna relation till det svenska samhället, blir härvidlag att man riktade kritik mot det som handlade om det kapitalistiska systemet i stort men även om att man såg det som att man levde i en slags skendemokrati i vilken en våldsapparat ständigt, både fysiskt och psykiskt, var närvarande.

Drar man sig till minnes Wållgrens resultat rimmar den bild som just presenterats bra med hennes slutsats om att de svenska marxist-leninisterna såg västvärlden som korrupt. Även Hollender lägger stor vikt, vad gäller underkastelse under kommunistiska regimer, vid det kritiska manér på vilka hans studieobjekt, de intellektuella, förde sig gentemot det egna samhället. I den undersökning som här genomförts skymtar de aspekter Hollender kallar ”arvssynden” då de svenska marxist-leninisterna ofta kritiserade andra delar av vänstern för att sakna ambitionen att handla konkret. Även Wållgren förklarar, som bekant, maoismens lockelse delvis med att den nya politik man förde i opposition till Vietnamkriget, vilken var färgad av handling, fick ett visst inflytande.

Den kraftiga kritiken man riktade mot socialdemokratin vilken syns tydligt i denna uppsats undersökning bär vissa likheter med det identitets(om)skapande Bergner ser hos VPK. Precis som i fallet med VPK visar denna uppsats undersökning att de svenska marxist-leninisterna ofta talade om sin egen särart och om att de var förespråkare för en sann socialism. Kraftig kritik riktades härvidlag mot både SAP och VPK. Undersökningen visar även att man, precis som VPK enligt Bergner, distanserat sig från Sovjetunionen vilket var ett land som ansågs som revisionistiskt.

Hur hänger då samhällskritiken ihop med relationen till tiden och de auktoritära ledargestalter med Stalin och Mao i spetsen? Svaret kan sökas med hjälp av Koselleck. Man kan tänka sig att den samhällskritik man riktade mot väst är sprungen ur ett svenskt marxist-leninistiskt erfarenhetsrum. Om man bejakar Kosellecks tanke om att erfarenhetsrummet inte enbart skapas av egna erfarenheter utan även kan förflyttas mellan olika människor är det inte omöjligt att den propaganda den marxist-leninistiska pressen baserade ut om olika oförätter skapade ett erfarenhetsrum. Detta gav den läsande publiken en erfarenhet i vilket det västerländska samhället upplevdes som negativt. Exemplet på polisbrutalitet i undersökningen kan tänkas ha gett en erfarenhet av att statsmakten var våldsam till läsare vilka aldrig varit i handgemäng med polisen. Man skulle även kunna se den kritik man riktade mot Sovjetunionen som en del av erfarenhetsrummet. Händelserna i Sovjetunionen man upplevde hade omdanat ett socialistiskt land till ett korrumpat gav en erfarenhet om hur revolutionen hade omstöps till något negativt.

Man kan alltså med utgångspunkt av ovan förda resonemang tänka att en erfarenhet präglad av negativitet skapas i relation till det västerländska samhället och Sovjetunionen. På samma sätt som erfarenheterna från den västerländska parlamentarismen, alltså den man betraktade som en skendemokrati, bildar ett erfarenhetsrum skulle man kunna se på den utopi de svenska marxist-leninisterna såg i Albanien och Kina som en förväntningshorisont.

Studiens tredje fråga handlade om de svenska marxist-leninisterna förhållande till Albanien och Kina. Denna besvaras främst i undersökningens andra del vilken visar att den bild av Albanien och Kina som gjorde sig gällande hos de svenska marxist-leninisterna var utopisk. Undersökningen visar hur man såg det ekonomiska systemet i dessa länder som bättre samtidigt som den rovdraft på arbetarklassen man upplevde i västvärlden inte existerade. Vidare presenteras i källorna en bild i vilken kulturrevolutionen löst alla de problem man tidigare upplevt med socialismen. Då man, från svenskt marxist-leninistiskt håll, såg ett socialistiskt Sverige framför sig är det det inte orimligt att anta att den svenska marxist-leninistiska förväntningshorisonten om ett socialistiskt samhälle skapades av den bild man mötte av Kina och Albanien i pressen. Med andra ord, då det aldrig

skrevs ett ont ord om dessa länder, är utopin kopplad till dessa länder och skapad med hjälp av den propaganda man möter i tidningarna.

En annan intressant aspekt är faktumet att det nyss förda resonemanget går att vända på. Kina och Albanien kan även ses som de svenska marxist-leninisternas erfarenhetsrum. Då den marxist-leninistiska pressen gav en positiv bild av dessa länder gav den samtidigt de svenska marxist-leninisterna en erfarenhet av hur en lyckad revolution skulle gå tillväga. Utopin i Kina och Albanien kan alltså både ses som ett erfarenhetsrum och en förväntningshorisont. Väljer man att se det på detta sätt ser man en växelverkan mellan de båda teoretiska begreppen.

Wällgren tillskriver även hon kulturrevolutionen vikt när det gäller att förstå lockelsen med maoismen, vilket inte är konstigt då hennes studie till dels använder samma källmaterial som denna. Vidare skriver hon att solidariteten med den s.k tredje världen var en bidragande faktor till att man hänföll till maoism. Hon belyser att Kina sågs som ett bättre alternativ än Sovjetunionen som blivit fabriksorienterat. Hollender tangerar även denna aspekt i sitt resonemang om att östern sågs som ett renare och diametralt olikt samhälle vilket inte blivit korrumpert av moderniteten och rationaliteten och därmed ett samhälle utan existensiell ångest.

Frågeställningens sista fråga handlade om förhållandet mellan de svenska marxist-leninisterna och de auktoritära ledargestalterna. Denna studie har fokuserat på två av dessa, Stalin och Mao. Undersökningens sista del har visat att dessa hade en dragningskraft på de svenska marxist-leninisterna. Man skulle, med utgångspunkt i Koselleck, kunna tänka sig att stalinbilden var rotad i de svenska marxist-leninisternas erfarenhetsrum. Då denne framställs som något av en messiasfigur, vars livsverk kom att rämna efter hans död, blir denne en erfarenhet från ett tidigare bra socialistiskt samhälle vilket blivit korrupt av revisionismen. Å andra sidan har vi Mao vilken de svenska marxist-leninisterna såg som grundare till en ny typ av marxism vilken var ny. Detta nya tänkande, med kulturrevolutionen i spetsen, vilket man ansåg hade löst alla problem med revisionism, kan tänkas förkroppsliga en förväntningshorisont hos de svenska marxist-leninisterna. Man kan tänka sig att den förväntan man kände bottnade i en tro på en världsrevolution vilken, väl efter maktövertagandet, skulle gå smidigt då kulturrevolutionen skulle tillämpas.

Mao kan även, precis som utopin, i ljuset av detta ses som ett förkroppsligande av en erfarenhet. Med andra ord blir Mao en del av de svenska marxist-leninisternas erfarenhetsrum då han, som skapare av kulturrevolutionen, är den ende man anser har löst problemet med revisionism.

Vad kan man då dra för slutsatser av detta? Till att börja med tecknar undersökningen, igenom teorins filter, bilden av en grupp människor vilka starkt är påverkade av sitt erfarenhetsrum respektive sin förräntningshorisont. Deras revolutionära mål, eller förväntan om man så vill,

kommer ur drömmen om en kommunistisk utopi samtidigt som deras erfarenhet bottnar i ett missnöje med det egna samhället samt erfarenheten av Kina och Albanien som lyckade socialistiska maktövertaganden. De auktoritära ledargestalterna kan härvidlag ses som som de som personifierar erfarenhetsrummet och förväntningshorisonten. Stalin och utvecklingen efter hans död blir en erfarenhet samtidigt som Mao både blir en erfarenhet och en förväntan i så motto att man har erfarenhet från Kina samtidigt som man har förväntan om att samhället i Sverige skulle omstöpas efter kulturrevolutionär modell.

I den historiska tid man upplevde fungerade alltså de auktoritära ledargestalterna som katalysatorer för de två förhållningssätt till tid avgörande för ens egen uppfattning om sig själv i tiden, alltså erfarenhetsrummet och förväntningshorisonten. Det är härvidlag inte orimligt att föreslå att Stalin och Mao vann inflytande över de svenska marxist-leninisterna då bilden av dessa förkroppsligade erfarenheter och förväntningar vilka hjälpte de svenska marxist-leninisterna att placera sig själva i den historiska tiden, alltså skapa mening och genom drömmen om en utopi vara med och försöka forma sin egen framtid.

Studiens första fråga angående tidsuppfattning kan härvidlag besvaras genom de auktoritära ledargestalterna. Mao och Stalin-bilden förkroppsligar här ett sätt att förhålla sig till tidens gång i en samtid och en dåtid man, vilket undersökningens första del visat, ansåg vara korrupt samtidigt som, vilket undersökningens andra och tredje del visat, framtiden, med Mao i spetsen, sågs som ljus. Drar man sig till minnes strofen ”Every minute of the future is a memory of the past” på vilken denna uppsats vilar så ser man tydliga likheter med de svenska marxist-leninisternas tidsuppfattning. Varje minut av framtiden, vilken sågs som ljus då man i sin förväntningshorisont närde drömmen om en kommunistisk utopi av kulturrevolutionär modell, är ett minne av det förgångna, d.v.s. det erfarenhetsrum i vilket Stalins livsverk förintats av revisionism och där Mao löst alla problem med revisionismen via kulturrevolutionen. Med andra ord är tidsuppfattningen rotad i relationen till de auktoritära ledargestalterna.

Hollenders tankar om att det mått av *entzauberung* intellektuella frambringat blir här relevant att ta med i bedömningen. På samma sätt som som han menar att idealistiska mål var svåra att ha i moderniteten skulle man kunna tänka sig att det i moderniteten var svårare att placera sig själv i tiden, alltså skapa mening. De svenska marxist-leninisterna fann alltså svaret på detta genom de auktoritära ledargestalterna då dessa förkroppsligade både ett erfarenhetsrum och en förväntningshorisont.

Vidgar man fokuset och ser på världen idag kan rimligtvis samma tendenser skönjas i den fascination för auktoritära rörelser och ledargestalter man möter om man läser dagens tidningar.

Orbán och Bolsonaros popularitet hos sina respektive folk kan kanske ses, i alla fall delvis, som ett resultat av att de lyckats få ihop ekvationen dåtid och framtid, d.v.s. erfarenhetsrum och förväntningshorisont. De politiska förtecknen för de nya auktoritära krafterna i världen är förstås helt olika de som var rådande runt 1970, men studiet av de svenska marxist-leninisterna kan i alla fall peka på tendenser vilka rimligen går att likställa med dagens grupper som hyllar auktoritära krafter och ledargestalter.

Ett exempel kan hämtas från det spanska valet våren 2019 där det högerextrema partiet Vox fick 10% av rösterna.²¹³ Partiet hyllar Francisco Franco vilket visar att auktoritära ledargestalter fortfarande har inflytande.²¹⁴

Vidare är det heller inte orimligt att, i alla fall på en spekulativ nivå, se resultaten av denna studie som ett tecken på propagandans makt. Den svenska marxist-leninistiska pressen kan ses som något vars ambition under åren 1968-1972 var att, med kulturrevolutionära förtecken, skapa en konform massa vilka anammade marxism-leninismen Mao Tse-tungs tänkande. Detta gjordes genom att erfarenheter och förväntningar överfördes mellan olika människor. Pressen blev härvidlag en infrastruktur genom vilken olika attityder kunde färdas mellan partiledning och massa. Begrundar man dessutom de tankar beskrivna i undersökningen om att massan behövde en stark ledning i partiet blir detta rimligt.

Denna studie har rört sig under en tid när fascinationen för Stalin, och i synnerhet Mao, stod på sin topp. En annan studie som skulle vara intressant skulle kunna behandla hur bilden av Mao och Stalin hos de svenska marxist-leninisterna förändrades över tid då mer information om dessa regimers illdåd mot mänskligheten tydligare kom fram. Vidare skulle man kunna göra en komparation mellan kinabilden i *Clarté* eller *Proletären* över tid, vilken förmodligen inte är särskilt positiv, *vis-à-vis* när kinavurmen var på sin topp och på så vis försöka förklara de historiska skeenden i vilka de auktoritära ledargestalters dragningskraft avtar, alltså hitta brytpunkten.

Andra vänsterpolitiska organisationers förhållande till auktoritära ledargestalter och tid skulle även kunna vara ett intressant ämne att studera. Här skulle symboler som Che Guevaras inflytande i Sverige kunna tas upp eller den kortlivade rebellrörelsens relation till Mao.

²¹³ Tano, Fredrik, "Socialisterna störst i spanska valet – högerextrema Vox tar plats i parlamentet", *Dagens Nyheter*, Publicerad digitalt 28/4-2019, <https://www.dn.se/nyheter/varlden/vallokalsundersokning-ingen-far-majoritet-i-spanska-valet/> [hämtad 3/5-2019 14.30]

²¹⁴ Hansson, Wolfgang, "Hyllar Franco – över 40 år efter diktatorns död", *Aftonbladet*, Publicerad digitalt 28/4-2019, <https://www.aftonbladet.se/nyheter/a/1no6LK/hyllar-franco--over-40-ar-efter-diktatorns-dod> [hämtad 3/5-2019 14.36]

Studiet av en av fraktionerna som förkroppsligar idealtypen ”68” har varit intressant. Efterdyningarna av detta fenomen, alltså den vänstervåg som drog över världen, kan kanske inte helt summeras ännu, ty Minervas ugglor flyger först i skymningen. De flesta svenska marxist-leninisterna lämnade som bekant den dogmatiska vägen och somliga fick prominenta positioner i det samhälle man hade kritiserat. Avslutningsvis kan några skämtsamma strofer författade av rockpoeten Ola Magnell belysa denna utveckling:

Men jag blev pigg i pallet och tog parti i valet
För folket mot tyranner, klerikat och kapitalet
Och kom till stan igen och skrek fem gånger i kvarteret
Att Mao var stor och klampade väl ofta i klaveret
Jag var en kommunist som inte vuxit ur sin kolt
Mot Ågren och hans anhang hjälpte ingen majrevolt

[...] Sen tog jag jobb på firma, det låg liksom i tiden
Att ha kavaj och slips och va beslöjat vänstervriden
Men vi slog vakt om almarna när snuten blev på hugget
En snut och jag var förresten polare i plugget
Men stan jag drömde om var fylld av fantasi och färg
Där skulle fan få heta Hjalmar Mehr och Wallenberg.²¹⁵

²¹⁵ Magnell, Ola, *Straggel och strul* (Metronome 1979), Spår nummer 8 ”Hos kuratorn”, vers nummer 7 och 10.

Sammanfattning:

Denna uppsats har behandlat de svenska marxist-leninisternas relation till tid och auktoritära ledargestalter, med fokus på Josef Stalin och Mao Tse-tung, perioden 1968-1972. Undersökningen har gjorts via tre kategorier; samhällskritik, utopi och auktoritära ledargestalter och det källmaterial som används består av tre marxist-leninistiska tidningar; *Clarté*, *Gnistan* och *Proletären*.

Den första delen av undersökningen visar att de svenska marxist-leninisterna kraftigt kritiserade det västerländska samhället. Man såg staten som en våldsmaskin vilken inte bara fysiskt, utan även psykiskt, förtryckte arbetarklassen. All reell makt i samhället menade man tillhörde monopolkapitalismen.

Den andra delen av undersökningen visar hur de svenska marxist-leninisterna såg utopier i Kina och Albanien. Man menade att kulturrevolutionen hade löst alla problem man tidigare, t.ex. i Sovjetunionen, upplevt med socialismen. Vidare beskrivs ekonomin som bättre i dessa länder och de problem man upplevde under kapitalismen i t.ex. Sverige beskrivs som icke existerande.

Undersökningens avslutande del behandlar de auktoritära ledargestalterna. I denna del beskrivs den vurm man hade för Stalin och Mao. Stalin beskrivs främst som en stor revolutionär vars gärningar hade blivit förstörda efter hans död. Mao beskrivs som upphovsmannen till ett tänkande vilket var överlägset allt tidigare.

Med hjälp av Reinhart Kosellecks teoretiska verktyg erfarenhetsrum och förväntningshorisont har undersökningens olika delar analyserats och kategoriserats in i dessa grupper. Bilden som uppstår visar hur Stalin och Mao på olika sätt representerar dessa kategorier och hur dessa härvidlag kan förklara, i alla fall till dels, den fascination de svenska marxist-leninisterna hade för auktoritära ledargestalter då man genom dessa placerade sig själva i tiden och på så sätt skapade mening. Med andra ord blir bilderna av de auktoritära ledargestalterna verktyg genom vilka ens plats i tiden utkristalliserade sig.

Källor:

Signerade artiklar i *Clarté*

Albons, Bengt, "Vad hände i Ådalen 1931", *Clarté* 42:5 1969

Bankier, Channah, Henschen, Helena, Linder, Alf & Nyberg, Håkan, "Borgerlig bildkonst", *Clarté* 41:1 1968

Berg, Kurt, "Om ägg", *Clarté* 41:2 1968

Edqvist, Olle, Genberg Anders, Lundberg, Lennart, Löfstedt, Jan-Ingvar, Mannerheim, Johan, Seyler, Hans & Vikström, Bertil, "Den stora proletära kulturrevolutionen", *Clarté* 41:3 1968

Gustavsson, Bo, "USA, dollarn och vietnamkriget", *Clarté* 41:2 1968

Gustafsson, Bo, "Sovjetrevisionismen och ockupationen av Tjeckoslovakien", *Clarté* 41:5-6 1968

Hidmark, Leif, "Om staten", *Clarté* 42:5 1969

Hoxha, Enver, "Socialism- en förutsättning för kvinnans frigörelse", *Clarté* 42:1 1969

Isaksson, Hans, "Program för socialism? - Socialistiska förbundets programförslag", *Clarté* 41:2 1968

Leopold, Christer, "Sommarlov i Kina", *Clarté* 45:5 1972

Mannerheim, Johan & Rosenberg, Göran, "Enhetens och segerns kongress", *Clarté* 42:4 1969

Seyler, Hans, "Ingen revolutionär organisation utan en revolutionär teori", *Clarté* 41:3 1968

Osignerade artiklar i *Clarté*

"Clartés uttalande 20 december 1967", *Clarté* 41:1 1968

"Opportunismen avslöjar sig inför Vietnamrörelsen", *Clarté* 41:1 1968

”Skapa opinion för demonstrationsrätt!”, *Clarté* 41:1 1968

”Storm mot socialdemokratisk valfilm”, *Clarté* 41:1 1968

”Folkkriget- vägen till befrielse”, *Clarté* 42:5 1969

”Arbetarna och bönderna i Kina stärker sin makt på alla områden”, *Clarté* 42:7 1969

”Framgångsrik kamp kräver marxist-leninistisk ledning”, *Clarté* 42:7 1969

”Ekonomi: Att sätta politiken främst”, *Clarté* 42:8 1969

”Kollektivjordbruket Shiaku”, *Clarté* 42:8 1969

”Vi går dit där vårt land behöver oss”, *Clarté* 42:8 1969

”Revolutionär konst ett vapen i klasskampen”, *Clarté* 43:1 1970

”Vad vill KFML?”, *Clarté* 43:3 1970

”Röd Front en stor framgång”, *Clarté* 43:4 1970

”Satelliten- ett slag mot imperialismen”, *Clarté* 43:4 1970

”Staten ett verktyg för monopolkapitalet”, *Clarté* 43:4 1970

”Brev till clarte”, *Clarté* 43:6 1970

”Julklapp till studenter: Utspärning”, *Clarté* 43:6 1970

”Ny PRO-teater-skiva”, *Clarté* 43:6 1970

”Försvara fronterna”, *Clarté* 44:1 1971

”Utbildningen i Kina: Arbetare föreläser”, *Clarté* 44:2 1971

”Skola i Kina: barnen gör sina egna skolbänkar”, *Clarté* 44:6 1971

”Skolreform i Albanien - en jämförelse”, *Clarté* 44:8 1971

”Clarté på bio: Äppelkriget”, *Clarté* 45:1 1972

”Gör lumpen!”, *Clarté* 45:1 1972

”Drogerna passiviserar”, *Clarté* 45:2 1972

”En dikt om plugget”, *Clarté* 45:2 1972

”Jesusrörelsen- varför kommer den nu?”, *Clarté* 45:2 1972

”Glöm jobbet för en skål”, *Clarté* 45:3 1972

”Ni har fel VPK - I riksdagen gör man ingen revolution”, *Clarté* 45:3 1972

”LSD och valar”, *Clarté* 45:5 1972

”Rolling Stones: Exile on Main St.”, *Clarté* 45:5 1972

”Mao Tsetung”, *Clarté* 45:6 1972

”Paul McCartney gör reklam för sig själv och droger”, *Clarté* 45:6 1972

”Klassförrädare”, *Clarté* 45:9 1972

”Samlaren”, *Clarté* 45:9 1972

”Kapitalets diktatur”, *Clarté* 45:10 1972

Signerade artiklar i *Gnistan*

Baude, Frank, ”KFML hyllar den segrande kulturrevolutionen”, *Gnistan* 2:11-12 1968

Baude, Frank, ”Kulturrevolutionen har vunnit en avgörande seger”, *Gnistan* 2:11-12 1968

Holmberg, Marika, ”Varför var kulturrevolutionen nödvändig i det socialistiska Kina?”, *Gnistan* 3:2 1969

Magnusson, Claes-Åke, "Palme och Geijers «reformistiska väg» är den gamla kapitalistiska vägen"
Gnistan 4:2 1970

Svensson, Pelle, "Pelle Svenssons funderingar", *Gnistan* 4:6-7 1970

Stalin, Josef, "Råd från Stalin", *Gnistan* 5:1 1971

Osignerade artiklar i *Gnistan*

"Albanien, revolutionens klippfästning i Europa", *Gnistan* 2:10 1968

"Fyra civila vittnen bestred polisvittnenas fantasier", *Gnistan* 2:10 1968

"- Nu ska vi vara snälla, lovar Wickman och Erlander monopolkapitalisterna", *Gnistan* 2:10 1968

"Är hemfridsbrott legalt när polisen begår det?", *Gnistan* 2:10 1968

"Är Sovjetunionen alltjämnt ett socialistiskt land?", *Gnistan* 2:10 1968

"Borgarrätt-klassdomstol", *Gnistan* 3:1 1969

"Inte bara slätterna utan även bergen ska blomstra i Albanien", *Gnistan* 3:1 1969

"Proletariatets diktatur finns inte längre. Vems diktatur ska "hela folkets stat" dölja?", *Gnistan* 3:1
1969

"Dessa är fakta om sjöfolkets löner och pensionsålder", *Gnistan* 3:3 1969

"Från socialism till tsarimperialism", *Gnistan* 3:3 1969

"Uttalande från KFML:s göteborgsavdelning", *Gnistan* 3:3 1969

"Ingen yttrandefrihet utanför Volvos portar", *Gnistan* 3:4 1969

"Narkotikamissbruket och dess rötter", *Gnistan* 3:4 1969

"Volvo kramar kraft och hälsa ur sina arbetare", *Gnistan* 3:4 1969

”Fjärdejulimålet blev skumrättegång”, *Gnistan* 3:5 1969

”Kulturrevolutionen i Kina: utbildningen omdanas av proletariatet”, *Gnistan* 3:5 1969

”Stalin- en stor revolutionär”, *Gnistan* 3:6-7 1969

”Brezjnev & Co:s fredsvilja blottas vid gränsen mot Kina och Tjeckoslovakien”, *Gnistan* 3:8 1969

”Folkrepubliken Kina fyller 20 år”, *Gnistan* 3:9 1969

”Undervisning och produktion huvudmoment när Albanien revolutionerar skolan”, *Gnistan* 3:9 1969

”Möte med livfull ordförande Mao under dagar fyllda av upplevelser”, *Gnistan* 3:10 1969

”Sanningen om Lenins ”testamente””, *Gnistan* 3:10 1969

”Framgångsrikt seminarium om kulturrevolutionen”, *Gnistan* 3:12 1969

”Kampen mellan borgerlig och proletär konst”, *Gnistan* 4:1 1970

”Unga socialister lämnas SSU”, *Gnistan* 4:1

”Ostindiefarare. Ungdomspjäs fylld av klasskamp”, *Gnistan* 4:2 1970

”KFML-delegationen besöker kinesisk fabrik”, *Gnistan* 4:4 1970

”Monopolkapitalet och regeringen ödelägger medvetet halva Sverige”, *Gnistan*, 4:4 1970

”USA-imperialismens ödestimme nalkas”, *Gnistan* 4:5 1970

”Albansk hamnarbetare berättar om skillnaden mellan förr och nu”, *Gnistan* 4:8 1970

”«Stalin var en stor socialist»”, *Gnistan* 4:8 1970

”Partiets ledning- en förutsättning för vår folkdemokrati”, *Gnistan* 4:9 1970

”Demonstranter misshandlades av polis”, *Gnistan* 4:10 1970

”Polisens huvuduppgift - att slå ned folkets kamp”, *Gnistan* 4:10 1970

”Hela Albanien elektrifierat”, *Gnistan* 4:12 1970

”Stalin om partiet”, *Gnistan* 4:12 1970

”Kina efter kulturrevolutionen”, *Gnistan* 5:2 1971

”Socialismen är nödvändig”, *Gnistan* 5:5 1971

”Läs och tillämpa Mao”, *Gnistan* 5:10 1971

”Pjäsen om Norrbotten succé på turné”, *Gnistan* 5:10 1971

”Stort stöd till Drevdagen-skolan” *Gnistan* 5:11 1971

”Arbetarmakten stärks i Albanien”, *Gnistan* 5:12 1971

”Ingen brandkår kan släcka vår gnista”, *Gnistan* 6:1 1972

”Albanien: ingen arbetslöshet”, *Gnistan* 6:2 1972

”Polisöverfall och dråpförsök mot demonstranter”, *Gnistan* 6:3 1971

”Nixon i Moskva”, *Gnistan* 6:6-7 1972

”Yttrandefrihet under socialismen”, *Gnistan* 6:9 1972

Signerade artiklar i *Proletären*

Baude, Frank, ”Avfolkning av Norrland ett resultat av kapitalismens utveckling”, *Proletären* 2:6-7 1971

Baude, Frank, ”JM åter till fadershuset”, *Proletären* 2:2 1971

Osignerade artiklar i *Proletären*

”Borglig demokrati borglig diktatur”, *Proletären* 1:1 1970

”Clarté (m-l)”, *Proletären* 1:1 1970

”Proletärt dagsverke i Mölndal”, *Proletären* 1:1 1970

”40.000 såg ”Kina i bild””, *Proletären* 1:1 1970

”Koncentrationsläger finns redan förberedda för kommunister i Sverige”, *Proletären* 2:1 1971

Proletären 2:3 1971, sid. 12. Denna reklamnotis saknar både författare och rubrik.

”KFML(r):s första majmärke”, *Proletären* 2:4 1971

”Efterlysta!”, *Proletären* 2:5 1971

”Hälsningar från KFML(r):s CK till KKP:s CK med anledning av 50-årsdagen av Kinas Kommunistiska Partis grundande”, *Proletären* 2:6-7 1971

”Alkoholen. Arbetarklassens gissel”, *Proletären* 2:8 1971

”Chrusjtjovrevisionisterna till makten i Sovjet”, *Proletären* 2:10 1971

”Folkrepubliken Kina står utanför krisen”, *Proletären* 3:1 1972

”Kongressens uttalade om kapitalismens kris”, *Proletären* 3:1 1972

”Opium för folket Pornografin”, *Proletären* 3:2 1972

”Opium för folket idrotten”, *Proletären* 3:3 1972

”En hermelin bland hermelineer”, *Proletären* 3:6 1972

”Albaniens femårsplan massiv industrialisering” *Proletären* 3:1 1972

”Folkrepubliken Kina står utanför krisen”, *Proletären* 3:1 1972

”Ned med imperialismen - leve den proletära internationalismen”, *Proletären* 3:12 1972

”Franska armén tränar inbördeskrig. Generalrepetition för att slå mot arbetarklassen”, *Proletären* 3:13 1972

”Opium för folket religionen”, *Proletären* 3:14 1972

”Opium för folket svensktoppen”, *Proletären* 3:18 1972

”Varför är Aftonbladet farligare än Nordiska Rikspartiet”, *Proletären* 3:25 1972

”Kriskongress för Socialdemokratin”, *Proletären* 3:30 1972

”Vägen till socialismen! Tre röster, två vägar”, *Proletären* 3:35 1972

Litteratur:

Bantigny, Ludivine, 1968. *De grands soirs en petits matins*, (Paris: Éditions du seuil 2018)

Bergner, Petter, *Med historien som motståndare SKP/VPK/V och det kommunistiska arvet 1956-2006*, (Stockholm: Bokförlaget Atlas 2013)

Bjereld, Ulf & Demker, Marie, 1968. *När allt började*, (Stockholm: Hjalmarson & Högberg 2018)

Edling, Nils, *Det fosterländska hemmet. Egnahemspolitik, småbruk och hemideologi kring sekelskiftet 1900*, (Stockholm: Carlssons Bokförlag 1996)

Fromm, Erich, *Flykten från friheten*, (Stockholm: Natur och Kultur 1979)

Hollander, Paul, *Political pilgrims. Western intellectuals in search of the good society*, (New Brunswick: Transaction Publishers New Brunswick (U.S.A.) and London (U.K.) 2014)

Josefsson, Sven-Olof, *Året var 1968. Universitetskris och studentrevolt i Stockholm och Lund*, (Göteborg: Avhandlingar från Historiska institutionen I Göteborg 1996)

Kosellek, Reinhart, *Erfarenhet, tid och Historia. Om historiska tiders semantik*, (Uddevalla: Daidalos 2004)

Macfarlane, Robert, *Mountains of the Mind: Adventures in Reaching the Summit*, (New York: Vintage Books 2003)

Nygaard, Bertel, "Revolution: Hvad, hvorfor og hvordan? Tanker om sociale revolutioner som begreb og undersøgelsesfelt", *Rubicon* 17:4 2010

Queckfeldt, Eva, "Vietnamkriget i den svensk-amerikanska pressen", *Historisk Tidskrift*, 124:4 2004.

Raphaël, Freddy, "Le travail de la mémoire et les limites de l'histoire orale", *Annales* 35:1 1980

Runeby, Nils (red.), *Framstegets arvtogare. Europas idéhistoria 1900-talet*, (Stockholm: Natur & Kultur 2002)

Said, Edward W., *Orientalism*, (Stockholm: Ordfront 2004)

Shepherd, Andrée, "Le Welfare State devant la nouvelle gauche", *Revue française de science politique*, 32:4 1982

Thor Tureby, Malin, "Svensk flyktingpolitik, tjeckiska och polsk-judiska flyktingar 1968–1972", *Historisk Tidskrift*, 137:1 2017

Tosh, John, *Historisk teori och metod*, (Lund: Studentlitteratur AB 2011)

Weber, Max, *Ekonomi och Samhälle I Förståendesociologins grunder Sociologiska begrepp Sociologiska begrepp och definitioner. Ekonomi, samhällsordning och grupper; förståendesociologins grunder*, (Lund: Argos 1983)

Wiklund, Martin, *Historia som domstol. Historisk värdering och retorisk argumentation kring "68"*, (Nora: Nya Doxa AB 2012)

Wällgren, Ingrid, *Mao i Sverige. Den svenska maoismen 1963-1986*, (Stockholm: Dialogos 2017)

Öhman, Anders, "Upstairs-Downstairs 68 & litteraturvetenskapen", *Tvärsnitt* 15:2 1993

Digitalt material

"Auktoritet", *Svenska akademins ordlista*, <https://svenska.se/saol/?id=0121263&pz=7> [Hämtad 15/2-2019 kl. 15:42]

”Auktoritär”, *Svenska akademins ordlista*, <https://svenska.se/saol/?id=0121373&pz=7> [Hämtad 15/2-2019 kl. 15:49.]

Brandão Jönsson, Henrik, ”Videon visar Bolsonaro inte står bakom demokratins principer”, *Dagens nyheter*, Publicerad digitalt 4/1-2019, <https://www.dn.se/nyheter/varlden/henrik-brandao-jonsson-videon-visar-bolsonaro-inte-star-bakom-demokratins-principer/> [hämtad 17/4-2019 12.18]

Ejefalk, Mathilda, ”Polisen utreder brott efter nazistdemonstrationen i Kungälv”, *Dagens Nyheter*, Publicerad digitalt 2/5-2019, <https://www.dn.se/nyheter/sverige/polisen-utreder-brott-efter-nazistdemonstrationen-i-kungalv/> [hämtad 2/5-2019 13.17]

Faiola, Anthony & Lopes, Marina, ”Bolsonaro wins Brazilian presidency”, *The Washington Post*, Publicerad digitalt 28/10-2018, https://www.washingtonpost.com/world/the_americas/brazilians-go-the-polls-with-far-right-jair-bolsonaro-as-front-runner/2018/10/28/880dd53c-d6dd-11e8-8384-bcc5492fef49_story.html?noredirect=on&utm_term=.9d635ace6eb5 [hämtad 17/4-2019 kl. 12.12]

Hansson, Wolfgang, ”Hyllar Franco – över 40 år efter diktatorns död”, *Aftonbladet*, Publicerad digitalt 28/4-2019, <https://www.aftonbladet.se/nyheter/a/1no6LK/hyllar-franco--over-40-ar-efter-diktatorns-dod> [hämtad 3/5-2019 14.36]

Tano, Fredrik, ”Socialisterna störst i spanska valet – högerextrema Vox tar plats i parlamentet”, *Dagens Nyheter*, Publicerad digitalt 28/4-2019, <https://www.dn.se/nyheter/varlden/vallokalsundersokning-ingen-far-majoritet-i-spanska-valet/> [hämtad 3/5-2019 14.30]

Tidningarnas telegrambyrå, ”Ungern kritiserar FN:s människorättsorgan”, *SVT*, Publicerad digitalt 5/4-2018, <https://www.svt.se/nyheter/utrikes/ungern-kritiserar-av-fn-s-manniskorattsorgan> [hämtad 17/4-2019 12.44]

Videoklipp, ”Olof Palme ger ett ironiskt svar till 68:a-vänstern under Kårhusockupationen”, *Youtube*, Publicerad digitalt 10/11-2014, https://www.youtube.com/watch?v=7_jZ7Dh59NU [hämtad 1/4-2019 kl. 12.56.]

Lp-skivor

Knutna Nävar, *De svarta listornas folk* (Proletärkultur 1973)

Knutna Nävar, *Internationalen och andra revolutionära arbetarsånger* (Proletärkultur 1971)

Laibach, *Opus Dei* (Mute 1987)

Magnell, Ola, *Straggel och strul* (Metronome 1979)

Pink Floyd, *The Dark Side of the Moon* (Harvest Records 1973)